

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Etická přijatelnost pěstounské péče z pohledu křesťanské etiky

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Lenka Bartošová

Studijní obor: Etika v sociální práci

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: III.

2013

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum 8. 4. 2013

Podpis studenta

„Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

Obsah

Úvod	5
1 Základní výpovědi křesťanské etiky k manželství a rodině	7
1.1 Pojetí manželství a rodiny v Bibli.....	7
1.2 Pojetí manželství a rodiny v křesťanské tradici.....	9
1.3 Soudobé, křesťanské pojetí manželství a rodiny.....	10
1.4 Shrnutí.....	12
2 Pěstounská péče	13
2.1 Historie pěstounské péče v českých zemích.....	13
2.2 Současná pěstounská péče v České republice.....	18
2.3 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí.....	35
2.4 Shrnutí.....	42
3 Etické otázky v pěstounské péči	44
3.1 Problematické pojmosloví.....	44
3.2 Nevhodná minulost žadatelů.....	47
3.3 Další etické otázky v oblasti náhradní rodinné péče.....	49
3.4 Shrnutí.....	53
4 Přijatelnost pěstounské péče z pohledu křesťanské etiky	54
4.1 Základní teologická východiska pěstounské péče.....	55
4.1.1 Příkázání lásky.....	55
4.1.2 Pomoc bližnímu a milosrdenství.....	57
4.1.3 Další aspekty pěstounské péče spřízněné s biblickým étosem.....	59
4.2 Dotazník.....	61
4.3 Postavení rodiny nejen pěstounské pohledem církve.....	62
4.4 Shrnutí.....	64
Závěr	65
Seznam použitých zdrojů	67
Abstrakt	72
Abstract	73

Úvod

K volbě tématu, které se zabývá etickou přijatelností pěstounské péče z pohledu křesťanské etiky, mne vedlo několik podnětů. Především skutečnost, že jsem se s problematikou pěstounské péče setkávala v zaměstnání ve Středisku výchovné péče a osobně znám i několik pěstounských rodin, což významně ovlivnilo můj zvýšený zájem o tuto oblast. V neposlední řadě mne k volbě tematického zaměření práce přivedla aktuálnost současné odborné diskuze k tématu využívání konceptu pěstounské péče a náhradní rodinné péče obecně.

Na základě výše uvedených důvodů, jsem se tématikou pěstounské péče začala hlouběji zabývat a více promýšlet jednotlivé aspekty současného pojetí pěstounské péče v České republice, a to zejména se zřetelem k historickému vývoji pěstounské péče u nás a aktuálních výhledů do budoucna a perspektiv jejího rozvoje v souvislosti s nynější realizací nových zákonných postupů po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Soustředila jsem se přitom na specifika křesťanského pojetí pěstounské péče, neboť tato problematika nabývá z křesťanského pohledu zcela nové rozměry, a to nejen z hlediska uplatňování pěstounské péče a výchovy v jednotlivých rodinách, ale i v samotném pojetí koncepce pěstounské péče jako celku ve vztahu k uplatňování křesťanských hodnot a postojů v každodenním životě.

Zeptala jsem se sama sebe, zda je pěstounská péče z křesťanského pohledu eticky přijatelná. Cílem diplomové práce je dát odpověď na tuto otázku.

První kapitola se věnuje základním přístupům křesťanské etiky k manželství a rodině. Zohledňuje biblické pojetí manželství a rodiny a dějinný vývoj jejich pojmání v křesťanské etice až do současnosti.

Druhá kapitola analyzuje koncepci pěstounské péče, z hlediska jejího historického vývoje i aktuálního stavu a perspektiv do budoucna. Jsou zde představeny základní pojmy a právní vymezení pěstounské péče, její jednotlivé formy v České republice včetně novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která se námi sledované problematiky dotýká.

Následující kapitola se věnuje etickým otázkám v pěstounské péči. V úvodu objasňuje hlavní rozdíly mezi náhradní rodinnou péčí a náhradní rodinnou výchovou a zabývá se jejich vzájemným vztahem. Dále poukazuje na etický problém nevhodné minulosti žadatelů o svěřeni dítěte do pěstounské péče a dalšími etickými otázkami vznikajícími v souvislosti s realizací náhradní rodinné péče.

Závěrečná kapitola se pokouší odpovědět na otázku etické přijatelnosti konceptu pěstounské péče z křesťanského pohledu, zabývá se základními teologickými východisky pěstounské péče jako celku. Za tato východiska považují především novozákonní apel na pomoc bližnímu a nemohoucímu a hlavní přikázání lásky a milosrdenství.

1 Základní výpovědi křesťanské etiky k manželství a rodině

Tato kapitola je nezbytnou součástí uvedení do problematiky. Jejím cílem je objasnit charakter křesťanské etiky, především její postoje ve vztahu k manželství a rodině. Nejdříve bude představeno pojetí manželství a rodiny v Bibli, ve Starém a Novém zákoně. V návaznosti na to pak bude reflektováno pojetí manželství a rodiny v křesťanské tradici, zakončené objasněním hlavních výpovědí o manželství a rodině na Druhém vatikánském koncilu.

1.1 Pojetí manželství a rodiny v Bibli

Rozhodující pro biblické pochopení významu a podstaty manželství a rodiny je zpráva o stvoření. Je v ní zdůrazněno, že Bůh stvořil člověka jako muže a ženu a že se mají stát jedním tělem. Ti dva mají vytvořit nerozdílné společenství a být otevřeni ke službě životu. Oba jsou si přitom před Bohem rovni (srov. Gn 1, 27n.). Manželství a rodina jsou vnímány jako Bohem chtěná a utvořená společenství.¹

Třebaže byla v období Starého zákona výrazně akcentována manželská plodnost - neplodnost byla pro ženu neštěstím, chápána často jako Boží trest – neznamená to, že manželství bylo nahlíženo jen z této perspektivy. Manželská láska má význam sama o sobě. S odkazem na zprávu o stvoření se dá tvrdit, že stejně tak byl akcentován význam manželské lásky a manželského soužití.²

Manželské spojení muže a ženy je obrazné ztvárnění Boží smlouvy s člověkem. Pohlavní spojení není ospravedlněno pouze z důvodu plození, jakkoliv je sexualita viděna pod aspektem plození. Podle Ex 21,10 se má manžel se svou manželkou pravidelně setkávat, a ta mu v tom nemá odpírat. Žena má nezávisle na plození nárok na sexuální uspokojení. Sexualita v manželství totiž slouží k fyzickému a duševnímu naplnění muže a ženy.³

Na vztah muže a ženy se ve Starém zákoně nejprve nahlíží z pohledu osobní lásky a věrnosti, ne tedy z hlediska plození a výchovy potomstva. Boží požehnání určené

¹ Srov. ŠRAJER, J. Plodnost v kontextu starozákonního manželství. *Teologické texty*, 2001, č. 5. s. 184 - 185.

² Srov. tamtéž, s. 184-185.

³ Srov. tamtéž, s. 184-185.

prvnímu lidskému páru „Plodte a množte se“ (Gn 1,28) připisuje plodnost manželství pro všechny časy. Jedinec jako obraz Boží si má podmanit zemi a naplnit ji, jemu je svěřeno dílo stvoření k zodpovědnosti.⁴

Děti jsou pozváním a darem Božím, „darem Pána“ člověku. Žena, která nemá děti, se mívá smyslem svého bytí. Zásvěcené panenství jako životní forma je neznáma. Současně platí, že muž, který se úmyslně rozhodne nevstoupit do manželství, se provinuje proti Božskému přikázání, starat se skrze potomstvo o trvání lidského rodu. Zemřít před vstupem do manželství, je považováno za katastrofu (Sd 11,37).⁵

Přestože je ve Starém zákoně silná náklonnost k monogamii, kvůli plodnosti je zde přípustná praxe soužití s otrokyněmi a polygamie. Pokud zemře muž bezdětný, pak se má nejbližší příbuzný postarat o potomstvo vdovy. Levirátské manželství ve Starém zákoně vyjadřuje, že se švagr = lévir manželsky spojí s vdovou a zplodí potomka. V tu chvíli je nový život přednější než manželská věrnost. Podle zprávy v Gn 38 se Onan tomuto úkolu vyhnul, přičemž zlo Onana nespočívalo v přerušované souloži, nýbrž především v tom, že svému zemřelému bratrovi nezplodil žádného potomka a nemohl mu tak zprostředkovat účast na mesiášské říši.⁶

V novozákonních spisech je zřetelný návrat k pojetí manželství a rodiny prezentovaný zprávou o stvoření. Ježíš vidí v manželství na prvním místě řád lidského společenství daný na začátku Bohem, který představuje ve svém původním významu jako nerozlučitelnou, Bohem utvořenou jednotu mezi jedním mužem a jednou ženou (Mk 10, 6-9; Mt 19, 4nn). Obsahem Kristových řečí o manželství a rodině zachycených v evangeliích, není potomstvo, ale vždy a výlučně personální vztah muže a ženy. Dítě v rodině se považuje za samozřejmost. Nikde se nicméně nehovoří o ideálním počtu dětí, ani se nikde nesetkáme s požadavkem: mít děti, co nejvíce. Pastorální listy nabízejí významná vyjádření o křesťanském manželství, resp. plození. Je tady hájena oprávněnost manželství proti bludnému učení těch, kteří tvrdí, že manželství a plození pochází od ďábla. Podle 1 Tim 2,15 bude žena spasena tím, že plodí děti a vede rozvážlivý život ve víře, lásce a svatosti. Tím zde není řečeno, že význam ženina by se měl vyčerpat plozením, nýbrž že skutky manželství a rození ve víře a lásce jsou svaté a

⁴ Srov. ŠRAJER, J. Plodnost v kontextu starozákonního manželství. *Teologické texty*, 2001, č. 5. s. 184 - 185.

⁵ Srov. tamtéž, s. 184-185.

⁶ Srov. tamtéž, s. 184-185.

plodí spásu. V manželství se rodí nejenom děti tohoto světa, nýbrž skrze křest rovněž adoptivní děti Boží, žijící novým životem, který přijali od Krista skrze jeho ducha.⁷

V Pavlových listech zaznívají konkrétní pokyny a výzvy ke spořádanému životu křesťanů v manželství a rodině. Je zde rovněž nabídnuta teologie manželství (srov. Ef 5, 22-33). Vztah muže a ženy je vnímán jako obraz vztahu Krista a církve. Manželé jsou nabádáni ke vzájemné křesťanské lásce. Tím, že list Efezanům srovnává manželství se vztahem Krista a církve, objasňuje význam a podstatu manželství v církvi. Jak Kristus miluje církev, tak má muž milovat svoji manželku. Každé manželství v církvi připomíná onu jednotu Krista a církve, a tato jednotu bude představena, ozřejmána a uskutečněna ve společenství a lásce manželů. Již samotná podobnost mezi Kristem a církví a křesťanskými manžely propůjčuje křesťanskému manželství nesrovnatelnou důstojnost.⁸

1.2 Pojetí manželství a rodiny v křesťanské tradici

Pro chápání manželství a rodiny v západní křesťanské tradici je rozhodující pojetí Augustinovo, které je zdůrazňováno a dále rozpracovááno ještě v první polovině 20. stol. papeži Piem XI. a Piem XII. Augustin prezentuje manželství jako společenství hierarchicky uspořádaných dober a cílů. Kvůli nim je i samo manželství dobré. Patří mezi ně potomstvo, věrnost a svátost. Nejvyšší a prvořadé z nich je plození a výchova potomstva. Augustin interpretuje plodnost člověka jako Boží dar. Je-li jediným cílem manželství plození potomstva, tak jedinou pohnutkou k pohlavnímu spojení je vůle po dítěti. Ideální manželé si podle Augustina přejí dítě a ne rozkoš. Augustin také požaduje od manželů občasnou zdrženlivost. Manželé nejsou povinni se vždy pohlavně stýkat a to kvůli modlitbě.⁹ Manželský svazek má pro něj takovou sílu, že může být ukončen pouze smrtí jednoho z partnerů. Není přípustné, že by muž opustil neplodnou ženu.¹⁰

Augustinův boj za manželskou věrnost je zářným příkladem, jak může křesťanství vstupovat do již existující vyspělé kultury a postupně ji přetvářet, prokvašovat (srov. Mt. 13,33). V Africe a v celé Římské říši byla na přelomu 4. a 5. století manželská nevěra častá, a to zejména u mužů, u nichž byla i legální. Mnohé manželky se dokonce

⁷ Srov. ŠRAJER, J. *Význam plodnosti v manželství Nového zákona*, s. 34 – 36.

⁸ Srov. ŠRAJER, J. *Význam plodnosti v manželství Nového zákona*, s. 34 – 36.

⁹ Srov. ŠRAJER, J. Augustinovo pojetí manželství. *Teologické studie*, 2005, č. 2, s. 65 - 68.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 65-68.

s tímto stavem vyrovnaly jako s něčím normálním. Ne však Augustin, který neváhá při četných kázáních pranýřovat jak mužskou nevěru, tak nemístnou toleranci ze strany žen. Ženy vyzývá, aby poslouchaly své manžely, ve všem se jim podřizovaly, ale aby se postavily proti nevěře.¹¹

Posledním ze tří základních dober manželství je jeho jednota, která se v Augustinově pohledu projevuje především v nerozlučitelnosti. Ta v Augustinově době nebyla samozřejmostí, může proto pozorovat, jak křesťanství pozvedá přirozenou instituci manželství.¹² „Pokud jde o Boží lid, přidává se (k dobrům společným každému manželství) svatost svátosti, a proto není dovoleno, aby se žena znovu vdala po zapuzení, dokud je její manžel naživu, a to ani v případě, že by tak činila jen proto, aby měla děti.“ Neboť „v našem manželství je jistě cennější svatost jednoty než plodnost lůna“.¹³

Snahou papežů Pia XI a Pia XII. je upevnit tradiční, Augustinem formulované, učení o hierarchickém uspořádání manželských dober a cílů ve smyslu závislosti a bytostného podřízení sekundárních cílů cíli primárnímu, kterým je plazení a výchova dětí. Upřednostňování personálních hodnot v manželství považují za nebezpečné. Vyvolává u nich vážnou obavu, že v důsledku takových pojetí sklouznou jednotlivá manželství k egoistickým tužbám citového a tělesného uspokojování vlastních zájmů manželů. Každý manželský akt víceméně vnímají jako potenciální akt plazení, který musí pokaždé zůstat otevřen pro nový život.¹⁴

1.3 Soudobé, křesťanské pojetí manželství a rodiny

Opuštění dosavadního tradičního křesťanského chápání manželství a rodiny a jeho nové pojetí přináší pastorální konstituce Druhého vatikánského koncilu *Gaudium et spes*.¹⁵ Články 48 až 50 představují předěl v církevním myšlení o sexualitě a manželství.¹⁶

¹¹ Srov. POŘÍZ, J. Manželství a sexualita u sv. Augustina. *Teologické texty*, 2008, č. 2.

¹² Srov. tamtéž.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Srov. ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. *Teologické texty*, 2003, č. 1, s. 17 – 19.

¹⁵ Srov. ZEMAN, J. Nové prvky psychologického obrazu manželství a jejich dopad do společenské praxe. In ŠRAJER, J. MUSIL, L. a kol. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice, Brno: Albert, 2008, s. 49 – 61. ISBN 978-80-7326-145-0.

¹⁶ Srov. AUER, A. *K etické diskusi o sexualitě a manželství* [online] [cit. 2012-04-26]. Dostupné na WWW: < <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2001-5/K-eticke-diskusi-o-sexualite-a-manzelstvi.html>. >

Manželství je zde chápáno „jako společenství života a manželské lásky“, nikoliv primárně pohlavní společenství za účelem plození a výchovy potomstva.¹⁷

V manželství jde hlavně o manželské společenství, které vzniká skrze osobní porozumění muže a ženy, jejich přirozeným plodem a zároveň vrcholem jsou děti. Ve středu tohoto spojení je sjednocování v lásce a oboustranné zdokonalování se. Jde o partnerskou lásku mezi mužem a ženou, kde se vzájemně respektují a uznávají jako rovnocenní. Z tohoto pohledu si i bezdětná manželství uchovávají svou hodnotu.¹⁸

Jedinečného uznání se zde dostává, jako nikdy předtím, osobní manželské lásce, která není jen subjektivní přísada k objektivním, od Boha určeným cílům, nýbrž do jisté míry základní kořen stromu, od kterého smí být očekávána pravá lidská, ušlechtilá plodnost. Je to hodnota, která se nemůže jednostranně zaměřit na manželský akt, jak to viděli papežové Pius XI. a Pius XII., nýbrž existuje nezávisle na plození potomstva, jako hodnota sama o sobě proniká celý život a může být realizována. Daleko převyšuje pouhou egoisticky pěstovanou erotickou náklonnost, která rychle a uboze mizí. Nadto Pán tuto lásku cenil, naplnil a povýšil skrze specifický svátostný dar milosti.¹⁹

Nové pojetí manželství s sebou přináší i změnu v mravním hodnocení manželského fyzického spojení. V popředí stojí osobní aspekt, setkání jako výraz, svědectví, potvrzení a prohloubení osobní, manželské lásky. Poprvé je zde v církevním dokumentu učitelského úřadu řečeno, že manželský akt i bez úmyslu plození je nejen mravně přípustný, nýbrž jako výraz a prohloubení vzájemné lásky mravně pozitivní, hodnotný a cenný.²⁰ Nové pojetí manželství otevírá cestu k zodpovědnému rodičovství. Rodičovství je zde prezentováno jako povolání, které vychází od Boha a současně vyrůstá z lásky muže a ženy. Koncil nehovoří o optimálním počtu dětí, ale chválí početné rodiny, resp. rodiče, kteří se zodpovědně rozhodli pro větší množství dětí a jejich náležitou výchovu.²¹

Podle koncilu „šťastný život člověka i lidské a křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem rodinného společenství“²². Proto obnova lidské společnosti jako celku začíná pokaždé od obnovy rodiny. „Historie dokládá dostatečně jasně, že úpadek

¹⁷ Srov. ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. *Teologické texty*, 2003, č. 1, s. 17 – 19.

¹⁸ Srov. ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. *Teologické texty*, 2003, č. 1, s. 17 – 19.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 17-19.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 17-19.

²¹ Srov. tamtéž, s. 17-19.

²² *Gaudium et spes*, čl. 47.

rodinného života je nejhlubší příčinou úpadku národů.“ Ochrana, rozvoj a podpora rodiny mají být z nejpřednějších povinností státu a církve.²³

„Koncil nejenom potvrdil manželství jako instituci ustanovenou a chtěnou Bohem, povýšenou v Ježíši Kristu na svátost, nýbrž zároveň pochopil, že jako instituce a součást sociálního systému je životní formou, která je odvislá od společenských a hospodářských proměn a životních poměrů, se kterými se mění. Obnovený obraz křesťanského manželství, na pozadí proměn životních poměrů, neznamena jenom naplnění dřívějších snah definovat manželství lépe a srozumitelněji, nýbrž současně ukazuje jasné korektury do budoucnosti, jak je třeba manželství chápat. Tento obraz manželství je nepřetržitě obnovován a prohlubován.“²⁴

„Aktuálnost nového pojetí zdůrazňuje i fakt, že v České republice je dle mladých lidí rodina i instituce manželství vysoce ceněna a chválena. Proto je potřeba pastorační práce k doprovázení, podpora osobní zodpovědnosti, překonávání obav, strachů, egoismu a sobectví na cestě k ideálu rodinného a manželského soužití.“²⁵

1.4 Shrnutí

- V Bibli jsou manželství a rodina chápány jako Bohem chtěná a utvořená společenství. Dítě v rodině je samozřejmostí.
- V křesťanské tradici Augustin uvedl koncepci manželských dober, kdy zaměření na potomstvo bylo nejvyšší dobro. Sexualita je dle Augustina hříšný čin, pokud se nejedná o úmysl zplodit děti. Papež Pia XII. se obává, aby z důvodu preference personálních hodnot v manželství nedocházelo pouze k egoistickému tělesnému uspokojování manželů, kteří budou opomíjet službu životu.
- Druhý vatikánský koncil přinesl nové pojetí manželství. Manželství je zde prezentováno jako společenství lásky a života. Soudobá křesťanská rodina je představena jako nezbytné lidské společenství, od kterého se odvíjí spokojený život. Děti se mají vychovávat zodpovědně, aby byly odpovědné i za svou vlastní rodinu.

²³ Gaudium et spes, čl. 52. Srov. PESCHKE, K. H. *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 476-477. ISBN 80-7021-331-0.

²⁴ ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. *Teologické texty*, 2003, č. 1, s. 17 – 19.

²⁵ Tamtéž, s. 17-19.

2 Pěstounská péče

Druhá kapitola se zabývá pěstounskou péčí. Cílem kapitoly není jen prezentovat podobu pěstounské péče dle platné legislativy v ČR, nýbrž i její podobu a charakter, jak se utvářela v historii.

2.1 Historie pěstounské péče v českých zemích

Není mnoho literatury, která by se věnovala historii pěstounské péče v českých zemích, ale je patrné, že nás pěstounská péče provází od počátku kultury až po současnost.

Počátky náhradní rodinné péče těsně souvisí s historií lidstva. Přijetí cizího dítěte za vlastní, upravené současným právním řádem, má svou dlouhou historii.²⁶ *“Tato tradice vychází z tendence zabudované do biopsychické výbavy, s níž lidský rod vstupuje na vývojovou scénu. Jedná se v podstatě o schopnost chránit nejen své vlastní dítě, ale jakékoli cizí dítě, přijmout ho za vlastní a pečovat o ně. Tato schopnost je dle výzkumů dána nejen ženám, ale také mužům.”*²⁷

Dle aktuálního nastavení společnosti se rovněž odvíjel stimul pro vzetí si dítěte do náhradní rodiny. Motivace pro přijetí dítěte do rodiny byla různá, mnohdy byly děti přijaty za účelem získání majetku či levné pracovní síly. Hodnota lidského života v dětství byla nejdříve minimální, jelikož dítě nebylo pro společnost (často i pro rodinu) takovým přínosem, jako dospělý jedinec, protože nebylo tak pracovně výkonné.²⁸ *„K uznání některých práv dítěte dochází až v období feudalismu, avšak hodnota dětského života je stále poměrně nízká.”*²⁹

Historie pěstounské péče má své kořeny v instituci kojných. S institucí kojných se setkáváme ve starověku v městských státech řeckých, stejně tak v Římě. Placené kojné souvisí se vznikem vyšších tříd ve společnosti. Ženy z ekonomicky zajištěných rodin, upřednostňují ideál krásy, který nekoresponduje s těhotenstvím, porodem a kojením, pak právě přichází na řadu placené kojné.³⁰

²⁶ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012, s. 27. ISBN 978-80-8613191-7.

²⁷ Tamtéž, s. 27.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 27.

²⁹ Tamtéž, s. 27.

³⁰ Srov. MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče (přůvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny)*. Praha: Portál, 1999, s. 25. ISBN 80-7178-304-8.

Kojné existovaly i nadále a ve středověku buď bydlely v sídle šlechtice, nebo bylo dítě na dva roky svěřeno najaté kojné na venkov a pak bylo opět přijímáno zpět do rodiny, pokud přežilo, což bylo spíše výjimkou.³¹

Institut kojných byl od počátku několikrát výrazně kritizován, a to z řad různorodých odborníků.³² „Za významnou a velmi validní kritiku považují spis *Informatorium školy mateřské, jehož autorem je J. A. Komenský. Hlavními body kritiky zde byla především skutečnost, že kojné odporují přirozenosti, a tedy i Bohu. Dalším výrazným důvodem odmítání kojných bylo tehdejší přesvědčení, že dítě přejímá z mateřského mléka i vlastnosti kojné – tedy např. vlastnosti nedostatečně ušlechtilé, venkovské, nebo zlé, hloupé a negativní. Kojné tak byly některými odborníky akceptovány pouze v případech, kdy některé z těchto vlastností měla sama matka.*“³³

„*Matějček ve své publikaci uvádí, že nezanedbatelným je faktor odcizení dítěte od rodičů a neskutečná traumatizace dítěte prvotním odloučením od rodiče a po dvou letech vrácení k rodičům zpět od kojné. Pověra, že dítě s mlékem kojné přijímá i její povahu, může tedy mít i racionální podklad: V chování lidí takto v dětství odchovaných se nápadně často projevíly následky deprivace, frustrace a psychických traumat – a jejich okolí pro to našlo jednoduché, přímočaré vysvětlení.*“³⁴

Vývoj mnoho nepokročil až do doby osvícenství, kdy se začaly hromadně zřizovat nalezince, ale placené kojné stále přetrvávaly, dostává se jim však už úředního názvu pěstounů. Ze zemské porodnice přichází dítě k pěstounce osmého dne od narození. Pěstounka má být zdravá, poněkud majetná a morálně zachovalá, což dokazuje vysvědčením. Příjem pěstounky byl vzhledem k věku dítěte sestupný. Každá pěstounka musela podstoupit lékařskou prohlídku, je-li zdravá a „*může-li vedle dítěte vlastního také dítěti z nalezince s dostatek mléka poskytnouti*“.³⁵ Pražský nalezinec platil dva lékaře jakožto inspektory nad pěstounskou péčí. V rodině měl lékař uskutečnit návštěvu jednou za dva měsíce. Ukončením šestého roku, dosahuje dítě tzv. normálního věku a musí být vráceno nalezinci, leč že by pěstouni byli ochotni se o ně dál starat, a to bez nároku na plat. Z nalezinců jdou děti do kláštera šedých sester v Karlíně, který funguje

³¹ Srov. MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče (průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny)*. 1999, s. 25.

³² Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 28.

³³ Tamtéž, s. 28.

³⁴ Tamtéž, s. 28.

³⁵ Srov. MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče (průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny)*. 1999, s. 27.

jako přechodná třídící stanice, a odtud jsou expedovány do své domovské obce. Tam je dítě někdy předáno (na náklady obce) rodině, která se o ně přihlásí. Mnohdy nicméně dítě končí v pastoušce, kde pomáhá pastýři.³⁶

V 19. století se v otázkách potřebné a opuštěné mládeže velmi angažoval např. Vojtěch Franc. Zdůrazňoval, že nejdůležitější je náležitá a pečlivá výchovu opuštěných dětí a otevřeně prohlašoval, že právě kvalitní a pozorná výchova je nejlepší primární prevencí před dalšími sociálně patologickými jevy.³⁷ „*Za ojedinělý a na svou dobu velmi moderní, považuji jeho odborný spis „O nalezcích v Čechách“.* Po nastudování tohoto spisu lze zjistit, že přestože pochází z konce 19. století (je tedy nyní starý více než přes 200 let), obsahuje aktuální myšlenky a témata, nejenom k pěstounské péči, ale k otázkám sociálně-právní ochrany dětí obecně. Některé z těchto myšlenek jsou velmi podstatné i pro současnost.“³⁸

Další dochované údaje o pěstounské péči jsou až z období první republiky, kdy se pěstounská péče dělila na čtyři druhy:

a) Pěstounská péče nalezenecká plynule navazovala na pobyt dítěte v nalezcích nebo v sirotčincích. Zde je změna, dítě bylo svěřováno do pěstounské péče oběma manželům, ne jen ženě-pěstounce a to do určitého věku dítěte.

b) Pěstounská péče regulovaná a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež. Sociální pracovníci těchto Okresních péčí o mládež se snažili vyhledávat pěstouny a měli určitá kritéria, která museli budoucí pěstouni splnit. Pěstouni by měli být spolehliví, mravně bezúhonní, v dobrém zdravotním i psychickém stavu, s trvalým zaměstnáním, stálým bydlištěm a schopností zabezpečit dítěti řádnou výchovu.

c) Pěstounská péče v tzv. koloniích. Zde se jedná o specifický druh pěstounské péče. Rodinné kolonie byly zakládány v určité obci, v několika sousedních obcích, v okrese, kde sociální pracovníci vyhledali 1520 žádoucích rodin a svěřili jim děti do pěstounské péče. Jelikož rodiny byly v blízkém sousedství, bylo snazší monitorovat je, hlídat, mít je pod kontrolou i pomáhat jim v případě potřeby s výchovou svěřených dětí.

³⁶ Srov. MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče (přůvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny)*. 1999, s. 27-28.

³⁷ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 30.

³⁸ Tamtéž, s. 30.

d) Pěstounská péče na základě soukromé domluvy mezi rodiči dítěte a pěstouny, bez soudního jednání. Tento způsob péče se pak měnil ve svěřování dětí prarodičům či jiným příbuzným.³⁹

Dvacáté stolení přineslo mnoho změn ve společnosti. Nástup komunistické ideologie způsobil fakt, že u nás byla pěstounská péče z politických důvodů zrušena v roce 1951. V tuto dobu byla upřednostňována kolektivní výchova. Záslouhou významného pediatra MUDr. A. Moresa byla pěstounská péče kolem roku 1961 v okrese Olomouc pokusně obnovena pro 20 dětí.⁴⁰

Když pak v roce 1968 dozrál čas, ideologický tlak ochabl a SOS dětské vesničky prorazily cestu, mohl profesor Dunovský a další spolupracovníci uvést začátkem sedmdesátých let pěstounskou péči zase na scénu oficiálně a legálně formou zákona.⁴¹

Rok 1989 byl pro Českou republiku zásadní. Česká společnost se spěšně přizpůsobila západoevropským modelům hospodářského systému. Dle statistik demografů došlo evidentně ke změnám v rodinném chování českého obyvatelstva, např. zvýšil se věk prvorodiček, klesla sňatečnost, klesá porodnost atd.⁴²

„Porevoluční uvolnění společenských poměrů mělo významný dopad do reprodukčního chování společnosti. Nové možnosti seberealizace oslabily do té doby poměrně intenzivní reprodukční proces mladých ročníků. Vznikla tak paradoxní situace, kdy poklesla plodnost a s ní spojené charakteristiky, ačkoliv se do věků vysoké plodnosti postupně dostávaly velmi početné ročníky ze 70. let.“⁴³

Ač se to nemusí zdát, tak právě s některými nevinnými demografickými údaji úzce souvisí velký počet nežádoucích jevů. Je vědecky dokázáno, že vyšší věk prvorodiček, má za následek větší četnost vrozených chorob u dětí. Zvyšující se věk prvorodiček souvisí i s větším počtem lidí, kteří řeší otázku neplodnosti. Ke všemu ovšem nepřispívá pouze jeden faktor, ale zpravidla se jedná o souhrn několika činitelů. Např. neplodnost nelze považovat pouze za důsledek zvyšování věku u prvorodiček, ale je nutné si uvědomit a vzít v úvahu i další vlivy, jako např. nezdravá životospráva, rostoucí

³⁹ Srov. MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče (přůvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny)*. 1999, s. 29-30.

⁴⁰ Srov. KOLUCHOVÁ, J. Výsledky využívání psychologie v pěstounské péči. In *Náhradní výchova dětí – možnosti a meze*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2008, s. 62. ISBN 978-80-87146-05-7.

⁴¹ Srov. MATĚJČEK, Z. *Co vedlo k obnovení pěstounské péče u nás* [online] [cit. 2012-07-10]. Dostupné na WWW: < <http://www.rodina.cz/clanek1477.htm>.

⁴² Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 32.

⁴³ Tamtéž, s. 32.

obezita, kouření, stres – a to vše nejen u žen, ale samozřejmě i u mužů, kteří mají dle průzkumů v současné době větší problémy s neplodností než ženy.⁴⁴

„V současnosti dochází k rozmachu tzv. sanace rodiny. Před rokem 1989 byla sociální práce s rodinou doménou pouze jedné instituce – obvodních a okresních úřadů – oddělení péče o rodinu a dítě. Sociální pracovníce byly školeny v metodách práce s rodinou postavených na autoritativním, direktivním vztahu mezi pracovníkem a klientem.“⁴⁵

Je důležité rovněž zmínit obrovský význam moderní medicíny pro vývoj náhradní rodinné péče v České republice, jež má za následek snížení kojenecké úmrtnosti. Chování naší populace je patrně výsledkem přejímání z jiných kulturních modelů. Postoj společnosti vůči rodině se pořád formuje, důraz je kladen na zájem dítěte. V devadesátých letech dochází zároveň i k rozvoji neziskového sektoru.⁴⁶

„Současně ovšem celkový civilizační a kulturní vývoj, sociální politika a jí ovlivněné zákonodárství vede v evropské společnosti obecně k velkému zvýšení životní úrovně – a paradoxně k velkému úbytku dětí pro adopci právně volných. Zavádí se a rozvíjí osvojení mezinárodní. Vznikají nejrůznější formy náhradní rodinné péče a s nimi rovněž instituce vládní i nevládní, které jí propagují a řídí.“⁴⁷

Současná legislativa pohlíží na náhradní rodinnou péči takto: *„Děti dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo děti, které nemohou být ponechány v tomto prostředí, mají právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem v podobě některé z forem náhradní výchovy.“⁴⁸*

„Důležitou porevoluční změnou je přenos iniciativy v oblasti sociální práce z beder státu a případně obcí na nestátní neziskové organizace, případně církevní či soukromé organizace. Sociální pracovníci jsou zaměstnáváni veřejnoprávními institucemi na úrovni celostátní nebo místní správy nebo soukromoprávními institucemi jak ziskovými, tak neziskovými.“⁴⁹

Z výše uvedeného textu je zřejmé, jak velkým vývojem naše společnost prošla a jak si časem začala vážit dětského jedince. Konečně si začíná svět uvědomovat, jak jsou děti důležité pro budoucnost nás všech. Vzhledem k jejich nezralosti biologické,

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 32-33.

⁴⁵ NOŽÍROVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*, 2012, s. 33.

⁴⁶ Srov. tamtéž s. 33.

⁴⁷ Tamtéž, s. 33.

⁴⁸ Tamtéž, s. 33.

⁴⁹ Tamtéž, s. 34.

psychologické či sociální si nedokáží hájit dostatečně svá práva, tak to za ně musí činit stát.⁵⁰

2.2 Současná pěstounská péče v České republice

Pěstounská péče je v České republice zakotvena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a v právních předpisech o sociálním zabezpečení.⁵¹

Pěstounská péče bývá vymezována jako zvláštní forma státem zprostředkované, řízené a kontrolované náhradní výchovy v rodině nebo prostředí rodinu připomínající, která zajišťuje uspokojivé hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.⁵² Lze se však setkat i s dalšími definicemi pěstounské péče. Jinde je pěstounská péče popisována jako institut pro všechny děti, které musí žít mimo svoji rodinu a nejsou přijaty do péče jiné fyzické osoby nebo do osvojení.⁵³ Do pěstounské péče se svěřují děti, jejichž výchova není u rodičů zabezpečena a zájem dítěte takové svěření vyžaduje. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě či do společné pěstounské péče manželů. Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče ve věku, kdy je schopno posoudit její obsah, má být zjištěno také jeho stanovisko.⁵⁴ Svazek pěstounů s dítětem je podstatně volnější, než je tomu při adopci. Pěstounskou péčí se netvoří příbuzenský vztah dítěte s pěstouny a jejich příbuznými. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu.⁵⁵ Soud je oprávněn stanovit pěstounovi povinnost podávat o výkonu pěstounské péče pravidelné informace soudu. Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat, musí poskytovat záruku řádné výchovy a při péči o osobu dítěte vykonává přiměřená práva a povinnosti rodičů. V případě svěření dítěte do pěstounské péče není vyloučen styk biologických rodičů s dítětem.⁵⁶

⁵⁰ Srov. tamtéž s. 34-35.

⁵¹ Srov. BUBLEOVÁ, V., BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2001, s. 8.

⁵² Srov. tamtéž, s. 8.

⁵³ Srov. Náhradní rodina. *Pěstounská péče* [online] [cit. 2012-11-12]. Dostupné na WWW: http://nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_pecel.html.

⁵⁴ Srov. Jihočeský kraj. *Hlavní formy náhradní rodinné péče* [online] [cit. 2012-11-12]. Dostupné na WWW: http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=369&par%5Blang%5D=CS.

⁵⁵ Srov. Rozum a cit. *Současné formy péče o opuštěné děti* [online] [cit. 2012-12-13]. Dostupné na WWW: <http://www.rozumacit.cz/nrp.html>.

⁵⁶ Srov. BUBLEOVÁ, V. BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*. 2001, s. 8.

Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti pouze v běžných věcech, neboť toto právo náleží nadále rodičům, pokud nejsou v rodičovské zodpovědnosti omezeni, zbaveni nebo je její výkon pozastaven. Pěstoun tudíž není zákonným zástupcem dítěte. Má-li pěstoun za to, že rozhodnutí zákonného zástupce dítěte není v souladu se zájmem dítěte, může se domáhat rozhodnutí soudu. V komunikaci se zákonnými zástupci dítěte pomáhají pěstounům sociální pracovníci kompetentního obecního úřadu. Pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti. Ta u dětí svěřeným do pěstounské péče náleží nadále rodičům či jiným osobám povinným výživou k dítěti, které určí soud. Dítěti v pěstounské péči zůstává příjmení po vlastních rodičích. V některých případech je později možné jej změnit.⁵⁷

Dítěti v pěstounské péči patří podle zákona o státní sociální podpoře příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči a pěstounovi za výkon pěstounské péče měsíční odměna za každé svěřené dítě. Vedle těchto dvou dávek se pěstounům poskytuje podle zákona o státní sociální podpoře rovněž příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla (při péči o nejméně 3 děti).⁵⁸ Nově má nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče fyzická osoba, která byla ke dni dosažení plnoletosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte.⁵⁹

Pěstounská péče zaniká dosažením 18. věku dítěte. Může být ovšem také z vážných důvodů rozhodnutím soudu zrušena. Pěstounská péče je zrušena pokaždé, jestliže o to požádá pěstoun.⁶⁰

Je třeba počítat s tím, že pěstouni nežijí na rozdíl od osvojitelů v anonymitě a jejich bydliště je biologickým rodičům známo z doručených rozhodnutí. Styk původních rodičů s dítětem tak není vyloučen - někdy ho nicméně lze i rozhodnutím soudu podstatně omezit.⁶¹

V praxi se uplatňují tyto typy pěstounské péče:

⁵⁷ Srov. Jihočeský kraj. *Hlavní formy náhradní rodinné péče*. [online] [cit. 2012-11-12]. Dostupné na WWW: http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=369&par%5Blang%5D=CS.

⁵⁸ Srov. tamtéž.

⁵⁹ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dávky pěstounské péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.

⁶⁰ Srov. Jihočeský kraj. *Hlavní formy náhradní rodinné péče* [online] [cit. 2012-11-12]. Dostupné na WWW: http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=369&par%5Blang%5D=CS.

⁶¹ Srov. tamtéž.

- a) Individuální pěstounská péče probíhá v běžném rodinném prostředí, tj. s pěstounskou a pěstounem, kteří většinou mají své vlastní děti nebo už děti vychovali.
- b) Skupinová pěstounská péče se děje v zařízeních pro výkon pěstounské péče, což jsou mnohačetné pěstounské rodiny, někdy i s vlastními dětmi pěstounů a dalšími třeba 4-6 nebo i více dětmi přijatými. Odlišným takovým zařízením pro výkon pěstounské péče jsou SOS dětské vesničky, kde je pěstounskou péčí pověřena sama matka-pěstounka. Ta mívá většinou ku pomoci další osobu, které se říká teta a která matce asistuje při vedení domácnosti a výchově dětí. Matka-pěstounka se svěřenými dětmi bydlí v samostatném stavení. Skupina 10-12 takových domečků tvoří Vesničku. Rodinu v domečku představuje tedy matka-pěstounka a zpravidla 6 a více dětí různého pohlaví a věku. Mnohdy jsou to sourozenci pocházející z jedné vlastní rodiny, která z nějakého důvodu ve svých funkcích selhala.⁶²

V praxi je možná i tzv. příbuzenská pěstounská péče. Je to zvláštní případ náhradní rodinné péče, který nepodléhá zprostředkování krajským úřadem, ani Ministerstvem práce a sociálních věcí, avšak v praxi je poměrně častý. U pěstounské péče se v totální většině případů jedná o péči prarodičů. Pokud rodiče nejsou schopni z nějakého důvodu pečovat o své dítě a prarodiče jsou způsobilí dítě vychovávat, mohou si u příslušného soudu podat žádost o pěstounskou péči. Jedná se o značně náročné životní situace, kdy prarodiče suplují zároveň i roli rodičů.⁶³

V roce 2011 byl počet žádostí o pěstounskou péči 703 a počet nedokončených žádostí k datu 31. 12. 2011 o pěstounskou péči byl 831.

Motivací k pěstounské péči je mnoho. Ne vždy je to jenom touha mít dítě, ačkoli tato by měla být i u žadatelů o pěstounskou péči rozhodující. Přijetí dítěte do rodiny je vážné rozhodnutí, výsledkem tohoto rozhodnutí je fakt, že v rodině přibude nové dítě, a to na dlouhou řadu let (stává se, že dítě je v rodině jen rok a pak z různých důvodů musí odejít, ale v srdcích pěstounů zůstává navždy). U zájemců o pěstounskou péči však obvykle přistupují motivace další, které se částečně mohou překrývat s motivacemi k adopci – přání mít sourozence pro dítě, které už v rodině je, řešení úmrtí dítěte v rodině atd. Mnohdy rodina přistoupí k pěstounské péči s motivací adopce, kdy

⁶² Srov. MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 16. ISBN 80-7178-637-3.

žadatelé nechtějí čekat několik let na dítě vhodné do adopce, a rozhodnou se pro pěstounskou péči. V těchto případech je nicméně mnohdy silná touha dítě vlastnit a očekávat od něj naplnění vlastních potřeb. Malá tolerance k jeho limitům může vést až k přílišnému úsilí napasovat přijaté dítě do našich škatulek. Na rozdíl od adopce má však rozhodnutí k pěstounské péči zpravidla altruističtější pozadí, z čehož vyplývají nejen pozitiva, ale i možná rizika. Setkala jsem se s přeceněním vlastních sil a snahou zachránit co nejvíce dětí bez ohledu na vlastní rodinu, možnosti, které máme, a zdroje energie, bez níž to zkrátka nejde. Druhým extrémem je dále riziko vyčerpání organismu, očekávání vděčnosti, a pokud se vynaložená investice nesetká s úspěchem, tak je vysoké riziko odvržení dítěte.⁶⁴

Předpěstounská péče

„Před rozhodnutím soudu o pěstounské péči může být dítě dočasně svěřeno rozhodnutím orgánu sociálně-právní ochrany dětí do péče budoucího pěstouna dle § 45b zákona o rodině. Jestliže je dítě v ústavní výchově z rozhodnutí soudu, není ke svěřeni dítěte do předpěstounské péče třeba svolení rodičů. V ostatních situacích je k předpěstounské péči třeba souhlasu rodičů, pokud jsou zákonnými zástupci dítěte. Po dobu trvání předpěstounské péče náleží totožné hmotné nároky (dávky) jako v případě pěstounské péče. Budoucí pěstoun musí do tří měsíců od svěřeni dítěte do předpěstounské péče podat podnět na zahájení řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, jinak rozhodnutí o předpěstounské péči pozbude platnosti.“⁶⁵ Nové vztahy jsou závažným zásahem do života dětí i pěstounských rodin, proto je zákonem zaručena nezbytná doba tří měsíců tzv. předpěstounské péče, určená k adaptaci dítěte a žadatelů na novou situaci.⁶⁶

„Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, má žadatel možnost seznámit se s dítětem a podat žádost o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů nebo pěstounů nejpozději do 30 dnů ode dne doručení písemného oznámení krajského úřadu o vhodnosti stát se pěstounem konkrétního dítěte (k uspíšení zprostředkování se

⁶³ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 17.

⁶⁴ Srov. ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, s. 18-19. ISBN 978-80-262-0065-9.

⁶⁵ Fond ohrožených dětí. *Pěstounská péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm.

⁶⁶ Srov. Jihočeský kraj. *Zprostředkování náhradní rodinné péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=371&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=371&par[lang]=CS).

zpravidla toto oznámení neposílá, ale předá se při seznamování se spisovou dokumentací dítěte na krajském úřadu). Žádost o svěřeni dítěte pěstounovi pomůže sepsat sociální pracovnice obecního úřadu obce s rozšířenou působností (ve většině případů je to stejná pracovnice, u které si pěstoun vyřizoval žádost o náhradní rodinnou péči). O předpěstounské péči pak rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný dle trvalého bydliště dítěte. Období předpěstounské péče se využívá k ověřování předpokladů pro vytvoření uspokojivého a úspěšného vztahu mezi dítětem a rodinou. V průběhu těchto třech měsíců rodinu navštíví sociální pracovnice, se kterou je možnost hovořit a radit se o konkrétní situaci či případných obtížích. Rovněž je možné se obrátit o radu na pracoviště náhradní rodinné péče při krajském úřadu. Po období předpěstounské péče nastane vyřizování soudních záležitostí, se kterými pěstounům zase pomůže sociální pracovnice obecního úřadu obce s rozšířenou působností. S ní může pěstoun konzultovat veškeré nejasnosti vztahující se k vyřizování byrokratických záležitostí.“⁶⁷

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Mezi úpravy, které by mohly vést k efektivnější a kvalitnější práci s rodinami a dětmi, patří rovněž zřízení institutu pěstounské péče na přechodnou dobu. Jeho úpravu nalezneme v § 45a odst. 2 zákona o rodině. Soud může na podnět orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou podle zvláštního právního předpisu zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu tohoto typu pěstounské péče, a to na dobu:

- po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- po jejímž uplynutí lze podle § 68a dát souhlas rodiče s osvojením,
- do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodičů k osvojení.⁶⁸

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu v praxi nebyl dlouhodobě využíván, je pro to mnoho důvodů. Jedním z nich jsou počáteční obavy. Je pravdou, že pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD) je v začátcích, ale na druhou stranu jsme dostali

⁶⁷ Jihočeský kraj. *Zprostředkování náhradní rodinné péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=371&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=371&par[lang]=CS).

⁶⁸ Srov. MÁLIKOVÁ, J. HOLÁ, B. *Pěstouni mají právo na služby. Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči* [online] [cit. 2012-30-11]. Dostupné na WWW: <http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-04-15/pestounimajipravonasluzby.pdf>.

zákonem daný skvělý nástroj, který pomáhá najít alternativu k pobytům dětí v ústavní výchově. Dalším důvodem, proč PPPD od počátku nefungovala v intenzivním rozsahu, jaký jí byl dán, je podle všeho nevědomost. Dala by se pochopit u veřejnosti, ale nelze jí akceptovat u sociálních pracovníků, natož u soudců a dalších odborníků.⁶⁹

Rok 2009 přinesl zlom, byl zahájen projekt Narodit se do rodiny, jehož autoři jsou manželé Alžběta a Vratislav Hláškoví. Zjistilo se, že v praxi opravdu narážíme na mnoho neošetřených oblastí.⁷⁰

„Nejrozvinutější, nejsnadnější a zároveň i nejpřínosnější pro život dítěte je tzv. raná pěstounská péče. Jde o to, že se ctí právo každého miminka narodit se do rodiny a vyrůst v ní. Dítě, které by šlo po propuštění z porodnice do rodiny, nyní nejde do ústavní péče, ale může jít právě do pěstounské rodiny na přechodnou dobu. V této rodině stráví nezbytně nutný čas, obvykle se jedná o cca 2 měsíce, kdy se řeší právní formality a krajský úřad zprostředkovává osvojení (je-li to možné).“⁷¹

Bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, je soud povinen nejméně jednou za 3 měsíce prověřit, zda důvody k ní dále trvají. Za tím účelem si vyžádá především zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud rozhodne o výchově dítěte pokaždé, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě do přechodné pěstounské péče svěřeno.⁷²

V pěstounské péči na přechodnou dobu se jedná o prozatímní péči o děti, u kterých je vysoká pravděpodobnost rychlého trvalého řešení – buď v dlouhodobé formě náhradní rodinné péče, nebo návratu do původní rodiny. Pokud by tato forma péče nahradila kojenecké ústavy, bylo by do značné míry zažehnáno nebezpečí deprivacních projevů. Jedná se o jedinou formu prevence citové deprivace, která současně uznává práva biologické matky, přitom ale umožňuje vytvoření specifického citového příklonu a pocitu bezpečného světa. Dále by měla pěstounská péče na přechodnou dobu pomoci při dočasné nepřítomnosti rodičů, při dlouhodobé nebo opakované léčbě, výkonu trestu apod. V tomto případě by měla být pěstounská rodina vysoce profesionální, měla by být součástí týmu, který pracuje s rodinou, mít dostatek odborné pomoci při zvládnání

⁶⁹ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 19.

⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 19.

⁷¹ NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 19-20.

⁷² Srov. MÁLÍKOVÁ, J. HOLÁ, B. *Pěstouni mají právo na služby. Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči* [online] [cit. 2012-30-11]. Dostupné na WWW: <http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-04-15/pestounimajipravonasluzby.pdf>.

komplikovaných situací a oporu v legislativě i realizaci. Pokud se jedná o rodiče, kteří opakovaně potřebují zajištění péče o dítě, například v různých fázích nemoci, měla by zůstat úzká spolupráce pěstounské a biologické rodiny dítěte zachována i v období, kdy je dítě v péči své původní rodiny. V tomto období by měla pěstounská rodina plnit funkci doprovodnou a realitní, vztah dětí k pěstounům by měl být podporován a upevňován a spolupráce s původní rodinou by měla mít týmový charakter.⁷³

Ředitel odboru rodiny a ochrany práv dětí pan Macela udává kritéria, pro výběr pěstounů pro pěstounskou péči na přechodnou dobu. Dětem, které přicházejí do přechodné pěstounské péče, by měli pěstouni nabídnout co nejstabilnější a nejvyrovnanější prostředí, proto je potřeba posoudit:

- Rodinnou situaci:
 - stabilní partnerský svazek, současný vztah má trvat zpravidla minimálně pět let, společného soužití se předpokládá bez aktuálních konfliktů
 - samožadatelé – osoby, které v danou chvíli nehledají partnerský vztah, přijímají své postavení a jsou smířeni s tím, že nemají partnera/partnerku
 - zpravidla max. 1x rozvedení žadatelé – výjimka na základě individuálních situací, po důkladném prozkoumání stability partnerského vztahu (posuzuje se schopnost navázat a udržet stabilní vztah a s ním rodinné prostředí)
 - děti v rodině nesmí být případným přijímáním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu ohroženy, zanedbávány, jejich potřeby musí být naplňovány (děti žijící v rodině by neměly mít závažnější výchovné problémy, chronické potíže či výrazná traumata)
 - děti v rodině mají být schopny pochopit smysl pěstounské péče na přechodnou dobu, zpravidla jsou toho schopny okolo 8-10 let věku, zejména je třeba posoudit, zda děti v pěstounské péči nebo v osvojení, které už v rodině žijí, jsou schopny porozumět a přijmout smysl pěstounské péče na přechodnou dobu, případně, zda nebudou trpět příchodem či odchodem jiných dětí
 - od příchodu posledního dítěte do rodiny (osvojení či klasická pěstounská péče, narození vlastního dítěte žadatelů) uplynula dostatečná doba

⁷³ Srov. ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 2012, s. 174-175.

(zpravidla minimálně 2-3 roky) a všechny děti v rodině mají vytvořen bezpečný a pevný vztah ke svým rodičům (pěstounům)

- rodina má dostatečnou kapacitu věnovat se dítěti, které přijde na přechodnou dobu, jsou-li v rodině více než tři děti, dá se předpokládat, že kapacita rodiny je vyčerpána.⁷⁴
- Životní zabezpečení a bydlení:
 - Zde se posuzuje kvalita bydlení, prostorové podmínky, vybavenost a stabilita – bytové podmínky umožňují vytvoření dostatečného prostoru pro přijímané dítě a zajišťují mu přiměřené soukromí
 - jednou z podmínek pěstounské péče na přechodnou dobu je připravenost alespoň jednoho pěstouna, opustit svoje zaměstnání, nejpozději při přijímání prvního dítěte, měl by se dítěti věnovat na plný úvazek
 - socioekonomická úroveň rodiny by měla být stabilní, výchozí aktuální situace žadatele/žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu je bez vážných problémů (bez nařízené exekuce či výrazného zadlužení), které by mohly vlastní výkon pěstounské péče na přechodnou dobu znesnadnit či výrazně oslabit.⁷⁵
- Osobnostní charakteristiky a zdravotní stav
 - celodenní péče o děti na přechodnou dobu vyžaduje dostatečnou osobnostní zralost a životní zkušenosti a zároveň může být vyčerpávající a náročná, proto je potřeba zohledňovat i věk (zpravidla by se měl pohybovat v rozmezí 28-65 let) a je nutné vzít v úvahu zdravotní stav žadatelů
 - další podmínkou je trestní bezúhonnost obdobně jako u žadatelů o jiné formy náhradní rodinné péče, v anamnéze musí být vyloučeny závislosti (drogy, alkohol apod.), prostituce (z lékařských zpráv, pověst žadatelů apod.)
 - důležitým faktorem jsou rovněž intelektové schopnosti žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu, jelikož se od něj očekává

⁷⁴ Srov. MACELA, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu* [online] [cit. 2013-14-03]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf.

⁷⁵ Srov. MACELA, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu* [online] [cit. 2013-14-03]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf.

spolupráce s odborníky a také výrazný vlastní podíl na sociálně-právní ochraně dětí

- taktéž je potřeba vyloučit patologii osobnosti, psychických poruch, členství v rizikové skupině či sektě
 - očekává se zralost, pravdivé uvědomění si svých předností a nedostatků
 - trpělivost
 - motivace (v případě partnerů u obou)
 - neočekávání vděku u přijatých dětí
 - připravenost děti předat dál
 - absence nezpracovaných traumat či nedořešených ztrát z minulosti
 - schopnost uznat vlastní vinu, sebereflexe
 - schopnost dávat lásku a přijetí.⁷⁶
- Podpůrnou síť
 - pěstouni se mohou opřít o své přátele a příbuzné (nicméně se nečeká, že všichni budou s jejich rozhodnutím stát se pěstouny na přechodnou dobu souhlasit)
 - pěstounům i přijatým dětem se zařizuje dostupná odborná péče, záleží na ochotě pěstouna přijmout podporu
 - dostupnost podpůrných a odborných služeb pro pěstouny i děti.⁷⁷

Pan Macela vyjmenovává i očekávání od pěstounů na přechodnou dobu:

- absolvování příprav – pěstoun si osvojí znalosti o důležitosti vazby pro dítě, projevů poruch attachmentu, možností jejich terapie, identita dítěte, historie dítěte, kniha života
- porozumění důvodům a smyslu pěstounské péče na přechodnou dobu
- připravenost dítě předat dál
- odbornost, profesionalita a ochota spolupracovat při předání dítěte s rodinou dítěte či s vybranou náhradní rodinou
- schopnost a připravenost na spolupráci s dalšími odborníky (sociální pracovník, učitel, speciální pedagog, zdravotník, psycholog...), schopnost přijmout rozhodnutí dalších odborníků v týmu

⁷⁶ Srov. MACELA, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu* [online] [cit. 2013-14-03]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf.

⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 3-4.

- schopnost zaznamenávat pokroky dítěte, jeho problémy, pokroky, přání a informovat o nich další odborníky v týmu
- nadšení a připravenost se dále vzdělávat a účastnit se supervize.⁷⁸

„Očekává se, že se většina pěstounů na přechodnou dobu bude specializovat na určitou skupinu dětí. Součástí odborného posouzení je zvážení cílové skupiny dětí pro konkrétní pěstouny. Nelze však akceptovat přílišné zúžení této skupiny, které je v rozporu se smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu (např. přijímání dětí bez účasti biologických rodičů, vymezování se vůči etniku dítěte nebo přílišné zúžení věkové skupiny dětí).“⁷⁹

Ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu je většinou bolestivá záležitost, proto je důležité se zaměřit na potřeby pěstounů, dát jim čas se se situací vyrovnat, případně doporučit terapii a různé další odborníky. Především u začínajících pěstounů na přechodnou dobu je třeba provést podrobné vyhodnocení průběhu výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Je to zpětná vazba na základě hodnocení od pěstounů, od doprovázející organizace, náhradní rodiny, která převzala dítě do péče, případně dítěte:

- co bylo přínosem, co se povedlo, co bylo nesnadné, co by příště šlo dělat lépe
- co potřebovalo dítě nejvíc
- co potřebovali (potřebují) pěstouni
- poskytnout pěstounům dostatek času na prožití ztráty + možnost supervize (dle individuálních potřeb rodiny, někteří pěstouni mohou druhý den po odevzdání jednoho dítěte přijmout další, jiní potřebují i další čas na prožití ztráty)
- vyhodnocení, zda tato rodina je připravena pro přijetí dalšího dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.⁸⁰

Stává se, že rodina cítí potřebu dlouhodobějšího odpočinku, v takovém případě je vhodné doporučit přerušení zařazení této osoby v evidenci pěstounů na přechodnou dobu.⁸¹

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 4.

⁷⁹ MACELA, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu* [online] [cit. 2013-14-03]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf.

⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 14.

⁸¹ Srov. tamtéž, s. 14.

Pěstounská péče i přestounská péče na přechodnou dobu, jak byly výše prezentovány, představují jeden z typů náhradní rodinné péče. Náhradní rodinná péče je, dle dosud platné legislativy v ČR, typ péče o děti, kdy je dítě vychováváno náhradními rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.⁸² Po institucionální stránce spadá náhradní rodinná péče do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí, které je ústředním orgánem státní správy pro tuto oblast. Na nižším stupni je náhradní rodinná péče zabezpečována krajskými úřady, pověřenými obcemi a obcemi, a to jak v rámci přenesené, tak i samostatné působnosti. O všech formách náhradní rodinné péče ve výsledné fázi rozhoduje podle občanského soudního řádu soud.⁸³ V roce 2011 bylo 14 976 dětí v náhradní rodinné péči.

Pro lepší pochopení významu a charakteru přestounské péče, uvádím i ostatní typy náhradní rodinné péče. Mezi něž patří: péče jiné fyzické osoby než rodiče (§ 45 zákona o rodině), osvojení (adopce), poručenství s péčí. Dále ještě vysvětlím pojem hostitelství.

Svěření do péče jiné osoby než rodiče

Stává se, že rodina selže a rodiče se o dítě z různých příčin nestarají, prvním z institutů náhradní rodinné péče, který přichází v úvahu, je svěření do péče jiné osoby. Poté soud vybírá vhodné osoby, které by byly ochotny a schopny se starat o dítě a obvykle se dá přednost příbuznému dítěti, ale může to být i někdo jiný, kdo je dítěti blízký, k němuž má dítě vytvořený citový vztah. Dítě zůstává v původní rodině či u známých osob.⁸⁴

„Podmínky pro svěření dítěte do péče jiné osoby jsou:

- *svěření do péče jiné osoby než rodiče je v zájmu dítěte,*
- *tato osoba se svěřením dítěte do své péče souhlasí,*
- *osoba musí dávat záruku zdárné výchovy dítěte.*⁸⁵

Pečující osoba má povinnost dítě vychovávat. Dále jsou její práva a povinnosti vymezeny soudním rozhodnutím. U rodičů trvá vyživovací povinnost, rodičovská

⁸² Srov. MATĚJČEK, Z. *Co vedlo k obnovení přestounské péče u nás* [online] [cit. 2012-07-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.rodina.cz/clanek1477.htm>>.

⁸³ Srov. MÁLIKOVÁ, J. HOLÁ, B. *Pěstouni mají právo na služby. Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči* [online] [cit. 2012-23-11]. Dostupné na WWW: <http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-04-15/pestounimajipravonasluzby.pdf>.

⁸⁴ Srov. BUBLEOVÁ, V. a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči* [online] [cit. 2012-07-11]. Dostupné na WWW: <http://www.nahradnirodina.cz/informace_o_nahradni_rodinne_peci_ke_stazeni.html>.

zodpovědnost je omezena soudním rozhodnutím v tom rozsahu, v jakém právo a povinnost pečovat o dítě a další práva a povinnosti přešly na jinou osobu.⁸⁶

Obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo Úřad mohou kdykoliv v době, po kterou je dítě svěřeno do výchovy jiných fyzických osob než rodičů, ověřit, zda nedošlo ke změně skutečností rozhodných pro svěřeni dítěte do výchovy jiných fyzických osob než rodičů nebo pro zprostředkování osvojení či pěstounské péče, zejména zda jsou rodiče nebo jiné osoby dítěti blízké schopny a ochotny převzít dítě do své péče. Zjistí-li taková fakta, provedou nové řízení. V případě, že došlo ke svěřeni dítěte po předchozím zprostředkování krajským úřadem, ohlásí zahájení řízení krajskému úřadu.⁸⁷

V této části diplomové práce je nezbytné vymezit pojem žadatel, neboť jej ve své práci budu ve velké míře používat. „*Žadatelem se rozumí taková osoba, která podala žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče u příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Z právního hlediska tedy bylo zahájeno správní řízení – tj. dnem podání žádosti.*“⁸⁸ Rozhodnutí, stát se žadatelem, je velmi vážné a lidé, kteří se stávají žadateli, jsou velmi odlišní, stejně jako jejich motivace a důvod pro podání žádosti.⁸⁹

Mnoho žadatelů se brání tomu, být žadateli nazýváni, ale tuto problematiku probereme v jiné části práce. Uvádějí, že oni v jádru věci o nic nežádají, oni nabízejí své služby, sami sebe. O změně termínů v náhradní rodinné péči se vede v odborných kruzích debata.⁹⁰

Profesor Matějček charakterizuje žadatele následovně: „*Nebojme se práce na sobě samých! Je pravda, že vlastní rodiče mají snazší cestu k porozumění dítěti v jeho individualitě a jedinečnosti. Adoptivní rodiče, pěstouni a ostatní vychovatelé v náhradní rodinné péči se k tomu musí teprve propracovat. Dítě je tajemstvím, které musí teprve odhalovat. Nedočkavost, netrpělivost, dlouhodobé neuspokojení potřeby rodičovství jsou jim v tom spíše překážkou než pomocí. Překypují citem, který musí být regulován a sveden do účelných pracovních kolejí. Musí zkrátka na sobě více pracovat, musí více myslet, více toho procítit a zřejmě i více trpět – zato však, a to je nepochybně odměna*

⁸⁵ Tamtéž, s. 42.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 42.

⁸⁷ Srov. *Zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů [online] [cit. 2013-01-22]. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=401&r=2012>.

⁸⁸ NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 25.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 25.

⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 25.

nad odměny, velkou většinou své rodičovství také do větší hloubky prožijí a více si z něho pro růst své vlastní osobnosti odnášejí.“⁹¹

V dnešní době dosti výraznou část těchto žadatelů tvoří neplodné páry, nezanedbatelnou část tvoří ale i single ženy či muži, tzv. samožadatelé. Proces, přijetí dítěte do náhradní rodinné péče, žadatelé jím musejí projít a teprve poté jsou zařazeni nebo nezařazeni do evidence žadatelů, kterou vede příslušný krajský úřad. O žadatelích z dotyčné evidence rozhoduje poradní sbor.⁹²

Péče poručníka

Poručníka ustanoví soud dítěti, jestliže rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v celém rozsahu.⁹³ Poručník dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek místo rodičů.⁹⁴ Do péče poručníka jsou svěřovány mnohdy děti, které by mohly být osvojeny, ale z různých důvodů se pro ně nenajde osvojitel.⁹⁵

„Není-li to v rozporu se zájmy dítěte, ustanoví soud poručníkem především toho, koho doporučili rodiče. Nebyl-li nikdo takto doporučen, ustanoví soud poručníkem někoho z příbuzných anebo osob blízkých dítěti nebo jeho rodině, popřípadě jinou fyzickou osobu. Poručníky nezletilého dítěte mohou být ustanoveni i manželé.“⁹⁶

„Nemůže-li být poručníkem ustanovena fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dokud není dítěti ustanoven poručník nebo dokud se ustanovený poručník neujme své funkce, činí neodkladné úkony v zájmu dítěte a v jeho zastoupení orgán sociálně-právní ochrany dětí.“⁹⁷

⁹¹ Tamtéž, s. 25.

⁹² Srov. tamtéž.

⁹³ Srov. BUBLEOVÁ, V. a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči* [online] [cit. 2012-07-11]. Dostupné na WWW: <http://www.nahradnirodina.cz/informace_o_nahradni_rodinne_peci_ke_stazeni.html>.

⁹⁴ Srov. MÁLIKOVÁ, J. HOLÁ, B. *Pěstouni mají právo na služby. Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči* [online] [cit. 2012-23-11]. Dostupné na WWW: <http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-04-15/pestounimajipravonasluzby.pdf>.

⁹⁵ Srov. *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině*, ve znění pozdějších předpisů [online] [cit. 2012-11-29]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf>.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

Osvojení

Osvojení je naprosto nejčastější forma náhradní rodinné péče v České republice a proto se o něm mluví jako o nevyšším typu náhradní rodinné péče. Dle statistik má adopce nejvyšší počet zprostředkovaného a dokonaného procesu. Děti, které by mohly jít do pěstounské péče je mnoho, děti ke zprostředkování adopce je méně. Na druhou stranu je naopak více zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče formou osvojení, než žadatelů o pěstounskou péči.⁹⁸

Osvojení je právně zakotveno v § 63- § 73 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a osvojení nezrušitelné v § 74- § 77 zákona o rodině.⁹⁹

Při osvojení přijímají manželé nebo jednotlivci za vlastní opuštěné dítě a mají k němu stejná práva i povinnosti, jako by byli jeho rodiči. Osvojením se vytvoří mezi osvojitelem a dítětem vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a biologickou rodinou osvojením zanikají.¹⁰⁰

Dítě nabývá příjmení nových rodičů. Poměr mezi dítětem a příbuznými osvojitelů je příbuzenský.¹⁰¹ Osvojiteli se tak dostává práv a povinností, resp. obdobných práv a povinností, které tvoří souhrn rodičovské zodpovědnosti, tj. konkrétně práv a povinností, jež mají rodiče při péči o nezletilé dítě, zahrnující především péči o jeho zdraví, o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, dále při zastupování dítěte, a konečně při správě jeho jmění.¹⁰² Nelze zobecňovat, ale pokud se např. pár rozvede, tak muž, otec dítěte, se automaticky přestává starat o dítě a nepovažuje ho za své. Osobně mne to udivuje a tuto realitu, která opravdu není ojedinělá, považuji za alarmující.¹⁰³

Je důležité představit kurzy přípravy osob vhodných stát se osvojitelem či pěstouny, jelikož se jedná o velmi významnou součást zprostředkování náhradní rodinné péče. „Krajský úřad zajišťuje přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstouny k přijetí do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo se svěřením dítěte do pěstounské péče včetně zvláštní přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu.“¹⁰⁴ Krajský úřad dále zajišťuje

⁹⁸ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 12.

⁹⁹ Srov. MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 2002, s. 14.

¹⁰⁰ Srov. BUBLEOVÁ, V, BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*. 2001, s. 6.

¹⁰¹ Srov. tamtéž, s. 6.

¹⁰² Srov. MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. 2002, s. 14.

¹⁰³ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 13.

¹⁰⁴ Tamtéž s. 55.

poradenskou pomoc pro osvojitele, související především s osvojením dítěte a dále v otázkách výchovy.¹⁰⁵

„Moderní přístupy k problematice náhradní rodinné péče vyzdvihují význam náležitého výběru a přípravy žadatelů. Tento proces je souhrnným diagnosticko-formačním postupem. Diagnostika tu není jednorázovou statickou záležitostí, ale dynamickým procesem, který na jedné straně prohlubuje poznání předpokladů a možností a na druhé straně tyto odhady kultivuje a rozvíjí.“¹⁰⁶

Příprava osvojitelů a pěstounů se liší, každý kraj se řídí zákonem, ale přesto jsou přípravy kraj od kraje jiné. Zde představím nejčastější a nejobvyklejší variantu s tím, že samozřejmě toto není celorepublikově platné. Přípravný kurz probíhá většinou po dva víkendy. Začíná se pokaždé pátečním večerem a končí nedělním odpolednem. Z toho závěrečný den je věnován individuálně párovým závěrečným pohovorům s psychologem. Počet účastníků kurzu je zpravidla limitován, např. 10 párů. Důležitou roli při práci s žadatelskou skupinou sehraje skupinová dynamika. Mezi těmito přípravnými víkendy je zpravidla kratší časový interval, např. 14 dní. Je nutný pro vstřebání informací, dohledání dalších informací z ostatních zdrojů, splnění zadaných povinností, ale zároveň umožňuje udržení převážného množství získaných informací. Postup přípravy a její obsahové členění garantují odborníci z oborů, jako např. psychologie, dětské lékařství, právo, sociální práce aj. V některých případech zajišťují propojení mezi zájemci a odborníky manželské páry, které mají osobní zkušenost s náhradní rodinnou péčí, tzv. moderující pár. Využití moderujících párů je častější v přípravách pěstounů, a to vzhledem k anonymnímu charakteru osvojení.¹⁰⁷

„Originální nosnou myšlenkou konceptu je moderování jednotlivých setkání žadatelů o náhradní rodinnou péči zkušeným párem osvojitelů, kteří jsou modelem realizovaného cíle, k němuž se účastníci chtějí dobrat, a zároveň jsou zdrojem jedinečných konkrétních zkušeností, jimiž mohou korigovat u žadatelů některá apriorní, ne úplně přesná očekávání.“¹⁰⁸

Cílem přípravy je poskytnout žadatelům co nejvíce informací o potřebách dítěte, jeho vývoji i úskalích vývoje kvůli možné deprivaci, připravit žadatelský pár na co

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 55.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 56- 57.

¹⁰⁷ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 56.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 56- 57.

nejvíce situací, která velmi zákonitě nastávají. Příprava žadatelů by tak měla poskytnout elementární pohled do problematiky péče o přijaté dítě.¹⁰⁹

Přípravy žadatelů se musí zúčastnit každý zájemce o osvojení. Roli tady nehraje vzdělání ani jiné faktory. Přípravný kurz není pouze o získání vědomostí, ale také o filosofii náhradní rodinné péče a svým způsobem také o navázání kontaktů. V některých případech je možná jednotlivá příprava. Vzhledem k tomu, že se jedná o povinnost, někteří žadatelé mohou být nedostatečně motivováni, přípravný kurz mohou chápat jako byrokratické otravování.¹¹⁰

Pro značnou část žadatelů hraje významnou roli seznámení se s ostatními členy skupiny, ostatními žadateli. Zde mnozí zjistí, že např. nejsou jen oni nervózní před přijetím dítěte, ale i ostatní žadatelé. Dále všichni absolvují sociálně-právní blok, blok o partnerství a rodině, následuje neformální večer zpravidla s tematickým programem, blok péče o dítě, blok vývojové psychologie aj. Součástí celého kurzu je dokonce návštěva dětského domova.¹¹¹

Zájemci na závěr kurzu absolvují individuální závěrečný pohovor. Shora uvedené bloky jsou uskutečňovány v rámci skupiny. V rámci individuálního závěrečného pohovoru dojde k rekapitulaci průběhu a výsledků přípravy. Lektor si zároveň doplní případné informace pro vypracování závěrečného hodnocení z přípravy pro oprávněný krajský úřad. S touto zprávou žadatelský pár rovněž seznámí. Žadatelům je v průběhu individuálního závěrečného pohovoru nabídnuta i další spolupráce ve formě další péče a pomoci během následujícího období a zároveň je tady i možnost další nadstandardní spolupráce s krajským úřadem – např. psychologické poradenství s psychologem krajského úřadu.¹¹²

Osvojení dítěte do ciziny a z ciziny, tj. mezinárodní osvojení je další typ náhradní rodinné péče. Je možným východiskem v případě, že se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi původu. Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého 29. 5. 1993. V České republice vstoupila tato úmluva v platnost 1. 6. 2000 a společně se zákonem č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, umožňuje osvojení dětí do ciziny a z ciziny. Haagská úmluva zřetelně stanovuje

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 57.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, s. 57.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 57.

¹¹² Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 58.

postup při osvojování dítěte do zahraničí, určuje povinnosti a kompetence jednotlivých institucí, definuje právo dítěte na přednostní osvojení v zemi svého původu, zaručuje biologickým rodičům anonymitu a zásadně vylučuje jakékoliv zisky z adopcí. Zároveň nařizuje signatářským státům, aby na svém území ustanovily jeden ústřední orgán, který bude za osvojení dětí do zahraničí odpovědný. U nás tento úkol zprostředkovatele plní nově zřízený Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.¹¹³

Pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do šesti kalendářních měsíců ode dne zařazení dítěte do evidence dětí či do tří let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence žadatelů, zpřístupní údaje z těchto evidencí Úřadu pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině a současně zašle oznámení o těchto skutečnostech obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Krajský úřad postupuje takto jen tehdy, pokud je ze všech okolností zřejmé, že dítěti nelze zprostředkovat pěstounskou péči ani osvojení v České republice, nebo nelze předpokládat, že by v budoucnu mohla převzít dítě do péče osoba dítěti příbuzná nebo jemu blízká.¹¹⁴

Hostitelství

Nyní představím jednu z méně známých forem náhradní rodinné péče v České republice, tzv. hostitelství. Hostitelství, tedy situace, kdy si dobrovolník ze zařízení bere dítě k sobě domů např. na víkendy, rozhodně není ojedinělá, problém je v tom, že stávající právní úprava tento termín nezná. Hostitelství se proto v dnešní době řídí § 30 zákona o sociálně právní ochraně dětí. Domnívám se a mnoho dalších odborníků, že toto právní vymezení je neuspokojivé. Lidé, zabývající se náhradní rodinnou péčí, vyzývají zákonodárce ke změně. Nová právní úprava a čas věnovaný osvětě, by mohli přispět ke zvýšení počtu hostitelství v České republice.¹¹⁵

Hostitelství je bohužel jinak chápáno napříč kraji, což je dáno právě nedostatečnou legislativou a proto při hostitelství, které má mezikrajský rozsah, je nezbytná intenzivní spolupráce všech zúčastněných stran a konkrétní a srozumitelná komunikace v této oblasti.¹¹⁶

„Tzv. hostitelská péče umožňuje pobyt dítěte vyrůstajícího v ústavním zařízení v nové rodině o víkendech a o prázdninách. Je optimálním řešením pro starší děti, které

¹¹³ Srov. BUBLEOVÁ, V., BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*. 2001, s. 7.

¹¹⁴ Srov. *Zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů [online] [cit. 2013-01-22]. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=401&r=2012>.

¹¹⁵ Srov. NOŽÍROVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 14.

není možno z nejrůznějších důvodů umístit do náhradní rodiny natrvalo a které již dokáží rozumově a citově tuto situaci (zejména střídání prostředí a blízkých lidí) zvládnout.“¹¹⁷

2.3 Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

S ohledem na celistvý pohled na pěstounskou péči v České republice se tato podkapitola věnuje též novele o sociálně-právní ochraně dětí, která vyšla v platnost 1.1. 2013. Změny v zákoně se totiž výrazně dotknou právě pěstounské péče.

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí představuje významný posun v pojetí ochrany práv dětí v českém právním řádu. Novela si klade za cíl uvést do praxe primární principy ochrany dětí, na nichž panuje shoda většiny odborné veřejnosti:

- „Nejlepším prostředím pro dítě je rodina, resp. rodinné prostředí a bylo by ideální, kdyby každé dítě mohlo vyrůstat v rodině.
- Institucionální péče by měla být poslední možností při řešení situace dítěte, přednost má vždy náhradní rodinná péče, pro kterou je třeba vytvořit systém podpory a doprovázení.
- Výkon sociálně-právní ochrany dětí je nutné profesionalizovat, zavést do této oblasti standardy kvality práce a využívat pro ochranu práv dětí moderních vědeckých poznatků a metod sociální práce.“¹¹⁸

„Novela řeší zejména zkvalitnění a standardizaci práce orgánů sociálně-právní ochrany dětí, klade důraz na prevenci a včasnou pomoc ohroženým rodinám, zvyšuje podporu pěstounské péče a vytváří podmínky pro vznik a rozvoj služeb pro práci v rodinách a podpůrných a odlehčovacích služeb pro všechny stávající i budoucí pěstouny,“¹¹⁹ říká bývalý ministr práce a sociálních věcí Jaromír Drábek.

Novela zavádí mnoho novinek, jednou z nich je právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku dvou let. Toto ustanovení především dává možnost osobám pečujícím a osobám v evidenci

¹¹⁶ Srov. tamtéž s. 15.

¹¹⁷ Tamtéž s. 15.

¹¹⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí. MPSV: Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí [online] [cit. 2012-08-29]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/13077>.

¹¹⁹ Tamtéž.

„odpočinout“ si od celodenní náročné a vyčerpávající péče o děti, které mají mnohdy velmi komplexní specifické potřeby. Slouží tedy hlavně k psychohygieně osob pečujících/v evidenci. Předpokladem pro realizaci tohoto práva je skutečnost, že osoba pečující/v evidenci skutečně poskytuje intenzivní péči svěřeným dětem, proto není potřebné poskytovat respitní péči osobám pečujícím o dítě, které je např. studentem střední školy a ve školním roce bydlí na internátě. Pomoc osobám pečujícím/v evidenci nicméně nesmí být v rozporu s potřebami a zájmy svěřených dětí. Zejména u dětí předškolního věku či u dětí, které jsou v rodině umístěny teprve krátkou dobu, je třeba vždy citlivě zvážit, jakou formou tuto podporu poskytovat tak, aby nedošlo k další traumatizaci dětí. Pro některé děti bude přijatelnější, aby odlehčovací péče probíhala v kratších časových úsecích (např. jen po část dne, jeden den v týdnu nebo víkend) opakovaně.¹²⁰

Je možné zajistit „respitních 14 dní“ i formou pauzy před příchodem dalšího dítěte do rodiny na přechodnou dobu. Tedy po odchodu jednoho dítěte budou mít pěstouni na přechodnou dobu potřebné volno pro oddech a odlehčení.¹²¹

Poskytnutím služby se rozumí samotné zabezpečení péče o dítě, osoby pečující/v evidenci se mnohdy diví, když musí připlácet přiměřenou částkou na stravu a ubytování dítěte.¹²²

„Respitní péči je možno zajistit např.

- *pobytem pro děti z náhradních rodin s terapeutickým programem zaměřeným na potřeby dětí v náhradní rodinné péči*
- *obdobným způsobem jako zjištění krátkodobé péče*
- *zajištěním účasti dítěte na dětském táboře v souladu s jeho zájmy a potřebami.*¹²³

Obzvláště u malých dětí může být vhodnější formou např. hlídání dítěte přes den, odpočinek osob pečujících/v evidenci je tedy zajištěn, ale dítě není pryč z domova přes noc. Je možná rovněž účast dětí na tzv. příměstském táboře (zejména v létě organizují

¹²⁰ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dohody o výkonu pěstounské péče* [online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/14503>.

¹²¹ Srov. tamtéž.

¹²² Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dohody o výkonu pěstounské péče* [online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/14503>.

¹²³ Tamtéž.

subjekty jako domy dětí a mládeže). Je tedy patrné, že celodenní péče nemusí nutně znamenat, že dítě bude i přes noc odloučeno od pečujících osob.¹²⁴

Dále je nově právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě.¹²⁵

„Zvyšování znalostí a dovedností osoby pečující a osoby v evidenci je podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí zaměřeno především na:

- *získávání nových informací a schopností v oblasti péče o dítě,*
- *získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, zejména děti jiného etnika, dětí se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin, dětí, které zažily týrání, zneužívání či zanedbávání,*
- *poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte,*
- *zvládání krizových situací,*
- *návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny,*
- *přípravu dítěte na osamostatňování se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby.“¹²⁶*

Novelou zákona rostou dávky pěstounské péče. Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezaopatřené dítě do 18 let věku, svěřené do pěstounské péče. Nárok je zachován i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona upravujícího státní sociální podporu, které stále žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc uvádí tabulka 1.¹²⁷

Tab. 1: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc

Pro dítě ve věku do 6 let	4 500 Kč
Pro dítě ve věku od 6 do 12 let	5 550 Kč
Pro dítě ve věku od 12 do 18 let	6 350 Kč
Pro dítě ve věku od 18 do 26 let	6 600 Kč

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí

¹²⁴ Srov. tamtéž.

¹²⁵ Srov. tamtéž.

¹²⁶ Srov. tamtéž.

¹²⁷ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dávky pěstounské péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, tudíž pobírá příspěvek na péči, činí příspěvek na úhradu potřeb dítěte dle tabulky 2.¹²⁸

Tab. 2: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby

Věk dítěte	Dítě ve stupni závislosti I	Dítě ve stupni závislosti II	Dítě ve stupni závislosti III	Dítě ve stupni závislosti IV
Do 6 let	4 650 Kč	5 550 Kč	5 900 Kč	6 400 Kč
6 - 12 let	5 650 Kč	6 800 Kč	7 250 Kč	7 850 Kč
12 - 18 let	6 450 Kč	7 800 Kč	8 300 Kč	8 700 Kč
18 - 26 let	6 750 Kč	8 100 Kč	8 600 Kč	9 000 Kč

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí

„Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoby v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu (osoba pečující i po dosažení zletilosti dítěte, pokud má dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte). Pokud jsou oba manželé osobou pečující nebo osobou v evidenci, náleží odměna pěstouna jen jednomu z nich. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc:

- 8 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě,
- 12 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
- 20 000 Kč,
 1. je-li pečováno alespoň o 3 děti,
 2. je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) či ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
 3. jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě, nebo
- 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o 1 dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).“¹²⁹

¹²⁸ Srov. tamtéž.

¹²⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dávky pěstounské péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.

Za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující se odměna pěstouna zvyšuje pokaždé o 4 000 Kč.

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má pěstoun, který převzal dítě do pěstounské péče. Výše příspěvku při ujmoutí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku je uvedená v tabulce 3¹³⁰

Tab. 3: Výše příspěvku při ujmoutí dítěte do pěstounské péče

Věk dítěte	Částka v Kč
Do 6 let	8 000
6 - 12 let	9 000
12 - 18 let	10 000

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí

Nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla má osoba pečující, která má v pěstounské péči alespoň 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, jež zakládají osobě pečující nárok na odměnu pěstouna. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše nicméně 100 000 Kč. Podmínkou také je, že osoba pečující nesmí motorové vozidlo používat k výdělečné činnosti.¹³¹

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má fyzická osoba, která byla ke dni dosažení plnoletosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Výše jednorázového příspěvku se rovná 25 000 Kč.¹³²

Odměna pěstouna je nově ve všech případech posuzována jako příjem, což mj. znamená, že pečující osoby jsou důchodově pojištěny. Odpadnou tak případy, kdy lidé, kteří po velmi dlouhou dobu poskytovali náhradní rodinné prostředí, dostávali vzhledem k charakteru odměny (dosud šlo o jednu ze sociálních dávek) velmi nízké důchody.¹³³

¹³⁰ Srov. tamtéž.

¹³¹ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dávky pěstounské péče*. [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>

¹³² Srov. tamtéž.

¹³³ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *MPSV: Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. [online] [cit. 2012-08-29]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/13077>.

Pokud je osoba pečující či osoba v evidenci rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, náleží jí odměna pěstouna vždy, pokud pečuje alespoň o 3 děti nebo o alespoň 1 dítě ve II., III. nebo IV. stupni závislosti. V ostatních případech (pečuje-li o 1 nebo 2 zdravé děti či děti v I. stupni závislosti), jí náleží odměna pěstouna jen v případech hodných zvláštního zřetele, zejména s ohledem na její sociální a majetkové poměry a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte.¹³⁴ Pro účely rozhodnutí o přiznání odměny pěstouna je krajská pobočka Úřadu práce povinna si vyžádat posudek příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Odměna ve zvláštních případech je i u prarodičů nároková.¹³⁵

Zákon zavádí nárok pěstounů na služby, které je budou povzbuzovat a doprovázet při péči o děti. Jde o služby odborné (poradenství v rozmanitých oblastech péče o dítě) i odlehčovací (v případě nemoci pěstouna, aby si mohl vyřídit úřední záležitosti atd.). Pěstouni rovněž získávají nárok na doprovázení při zajištění kontaktu dítěte s jeho původní rodinou. Zajištění služeb pro podporu náhradní rodinné péče je koncipováno totožným způsobem jako systémy služeb u jiných cílových skupin v sociální oblasti, tzn., že bude zajišťována ve spolupráci veřejné správy (obcí, krajů), organizací, které jsou obcemi a kraji zřizovány a nestátními neziskovými organizacemi. Všechny tyto subjekty služby poskytují na základě stejných pravidel, co se týče odbornosti personálu, systému kontroly atd. Pro financování služeb se poskytuje státní příspěvek na výkon pěstounské péče ve výši 48 000 Kč na jednu doprovázenou pěstounskou rodinu. Příjemcem příspěvku je kraj, obec či pověřená osoba, která s pěstounem uzavřela dohodu o výkonu pěstounské péče. V této dohodě je jednotlivě s každou pěstounskou rodinou stanoven rozsah služeb.¹³⁶

Mění se také postup zprostředkování. Jednou z nejčastějších výtek zájemců o náhradní rodinnou péči je vlekllost celého procesu zprostředkování. Jedním z článků procesu je poradní sbor, jehož činnost je v současné úpravě vymezena jen značně obecně. Ve většině krajů je zvykem, že se při vyřízení konkrétních případů čeká až na zasedání sboru, resp. na okamžik, kdy se nahromadí případy k posouzení a sbor je

¹³⁴ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dávky pěstounské péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.

¹³⁵ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Reforma systému péče o ohrožené děti a novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. [online] [cit. 2012-12-07]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/search.php>.

¹³⁶ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Reforma systému péče o ohrožené děti a novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-12-07]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/search.php>.

svolán. Mnohdy jde o zpoždění v řádech měsíců. Není také upravena otázka profesních podmínek pro výkon člena sboru, o velmi závažných zásazích do života dítěte tak v některých případech rozhodují lidé bez jakékoliv kvalifikace. Novela anuluje zprostředkování na úrovni Ministerstva práce a sociálních věcí. Ústřední procesy se nově odehrávají na úrovni krajů a prostřednictvím spolupráce mezi kraji, která musí být operativní. Nutná je též aktivní spolupráce mezi krajem a příslušnými OSPOD. Poradní sbory v bývalém složení nebyly schopny tuto operativnost zajistit. Cílem novely je zajistit, aby o dítěti a náhradní rodině rozhodovali lidé, kteří dítě a rodinu dobře znají, především klíčoví sociální pracovníci dítěte a rodiny, zástupci subjektů, kteří se podíleli na přípravě náhradních rodičů atd. Je potřebné omezit počet případů, kdy na základě nedostatečně vyhodnocených údajů o dítěti a zájemcích o náhradní rodinnou péči dochází k předčasnému ukončení této péče. Účelem je sjednotit proces zprostředkování ve všech krajích.¹³⁷

Pokud je dítě umístěno rozhodnutím soudu v ústavní výchově nebo v pěstounské péči na přechodnou dobu, případně pokud s tím rodiče souhlasí, může OSPOD, před rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče dítě svěřit do tzv. předpěstounské péče osobě, která má zájem stát se pěstounem. Novelou je zavedena možnost nařízení o předpěstounské péči zrušit. Dosud nebylo možné, ani pokud se např. odhalilo, že prostředí není pro dítě vyhovující.¹³⁸

Další novinkou je, že pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat maximálně jeden rok.¹³⁹ To neplatí, pokud jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší než jeden rok, od doby, kdy byl svěřen do pěstounské péče na přechodnou dobu pěstounovi poslední sourozenec.¹⁴⁰

Už nyní se objevují kritici novely. Nožářová se ve své knize *Náhradní rodinná péče* (2012) vyjadřuje k těmto kritikům. „*Rozhodně se neobávám těch pěstounů, jejichž primární motivací pro pěstounskou péči by byly finance. Důvodů pro to je totiž hned*

¹³⁷ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *MPSV: Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-08-29]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/13077>.

¹³⁸ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Reforma systému péče o ohrožené děti a novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-12-07]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/search.php>.

¹³⁹ Srov. tamtéž.

¹⁴⁰ Srov. *Zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů [online] [cit. 2013-01-22]. Dostupné na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=401&r=2012>.

*několik. Jednak částka, kterou pěstouni dostávají, skutečně není nijak závratná za 24 hodinové, nepřetržité směny. Pokud se jedná o průměrné lidi, dle mého názoru jsou schopni si najít zaměstnání v obdobné cenové relaci. Zároveň je mi známo, jaké děti do pěstounské péče chodí. A mnoho lidí by pěstounskou péči nedělalo ani za několikanásobně vyšší příjem, než současná novela zavedla. Většina dětí, které jdou do pěstounské péče, jsou citově deprivované, velmi obtížně výchovně zvladatelné, mají za sebou mnoho traumat, trpí např. lehkými mozgovými dysfunkcemi, mají různé zdravotní potíže aj. Zkrátka vzít si dítě do pěstounské péče není lehké rozhodnutí a vychovávat dítě v pěstounské péči je opravdu velký rozdíl oproti tomu, mít dítě vlastní. Osobně si velmi vážím lidí, kteří do pěstounské péče jdou, a jsou přijatým dětem milujícími pěstouny. Pro tyto lidi není finanční obnos motivací. Zároveň je nutno si uvědomit, že i stát by si takovýchto pěstounů měl vážit, a měl by tím zároveň i částečně motivovat další zájemce o pěstounskou péči.*¹⁴¹

„Na druhou stranu: nebyl by divný pěstoun, který by se chtěl starat o dítě v pěstounské péči i zadarmo? Co se týče finančního zajištění pěstounů, mám pocit, že do popředí se dostává opět typicky česká vlastnost – a tou je závist. A těmto závistivcům bych doporučila týden v nějaké klasické pěstounské rodině. Jsem přesvědčená o tom, že poté by si již nikdo nemyslel, že si pěstouni peníze nezaslouží, případně, že to jsou lehce nabyté peníze.“¹⁴²

2.4 Shrnutí

- Podoba pěstounské péče prochází v dějinách (českých zemí) proměnami a odmlkami. Od instituce kojných, přes období ideologického útlaku, kdy byla pěstounská péče zrušena, až do současné podoby pěstounů, jejichž role je vydefinovaná zákonem.
- Pěstounská péče je v současnosti v České republice jeden z typů náhradní rodinné péče. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a mezi pěstouny a dítětem nevzniká příbuzenský vztah. Pěstounská péče končí dosažením plnoletosti.
- Novelou zákona o sociálně-právní ochraně rostou dávky pěstounské péče. Dále se zavádí nová dávka-příspěvek při ukončení pěstounské péče. Nově také je

¹⁴¹ NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 15-16.

odměna pěstouna posuzována jako příjem, což znamená, že pěstouni jsou důchodově pojištěni.

¹⁴² NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 16.

3 Etické otázky v pěstounské péči

Po představení podoby pěstounské péče v České republice půjde v této kapitole o prezentaci vybraných etických otázek, které jsou s podobou této péče spojeny. Jako problematické se z etického hlediska ukazuje samotné pojmosloví, které může v praxi navozovat problematické chápání pěstounské péče a postojů s ní spojených. Jsou tu však i další, z etického hlediska relevantní otázky, kterým se bude tato kapitola zabývat: nevhodná minulosti žadatelů, zdravotní stav žadatelů a další nástin etických otázek v oblasti náhradní rodinné péče.

3.1 Problematické pojmosloví

Jeden s rozporů mezi odborníky, zabývající se pěstounskou péčí, se týká vnímání samotných pojmů péče a výchova, případně, který pojem je zásadnější pro celý proces pěstounství.

Pokud vezmeme nejběžněji používané vymezení pojmu výchova, pak je to proces rozvíjení osobnosti jednotlivce, záměrná činnost spojená s předáváním a formulováním určitých poznatků, schopností, hodnot a postojů, které jsou podstatné pro určení vztahu k sobě samému i k jiným lidem, k okolí a ke světu.¹⁴³

Pojem péče ovšem obsahuje spíše základní materiální a sociální zabezpečení dítěte, které se ocitlo v náročné životní situaci.¹⁴⁴

Je tedy pochopitelné, že při takto vnímaných pojmech bude spíše péče než výchova zásadnější pro děti bezvládné, nepohyblivé s hlubokým mentálním postižením, které jsou umístěny v ústavech sociální péče.¹⁴⁵

Na to, že v pěstounství nejde pouze o uspokojování základních životních potřeb, poukazuje ve spoustě svých publikací psycholog Zdeněk Matějček, když zdůrazňuje další potřeby, které už ovšem spíš než s materiálním zajištěním souvisí s procesem výchovy.

- Potřeba určitého množství, proměnlivosti a kvality vnějších podnětů.
- Potřeba smysluplnosti světa, určité stálosti, pořádku a smyslu v podnětech.
- Potřeba jedinečných sociálních a emocionálních vztahů.

¹⁴³ Srov. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 2007, s. 26.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž s. 26.

- Potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty.
- Potřeba otevřené budoucnosti, životních perspektiv.¹⁴⁶

Pokud dnes mluvíme o pěstounství, vnímáme čím dál výraznější tendenci upouštět od pojmu výchova a nahrazovat jej výrazem péče. Proč tato tendence převládá?

Ve slově výchova mohou někteří vnímat negativní konotaci spojenou s nadužíváním pojmu z doby socialistické, distanc může vyjadřovat odmítnutí minulosti. V době, kdy je individuální svoboda jednotlivce nadřazena všem ostatním hodnotám, může se výchova zdát svým zdůrazňováním zodpovědnosti a vlastního podílu na řešení problému příliš svazující. Není tedy překvapením, že v anglické odborné literatuře, která je dnes v odborných kruzích nejrozšířenější, se používá výraz péče mnohem častěji, než tak činí konzervativnější němečtí autoři.¹⁴⁷

Navzdory výše řečenému, je pojem náhradní výchova stále pevně spjatý s existujícím právním vymezením a dlouhodobě zakořenil i v běžném vnímání pěstounské péče. Právní formulace totiž definuje náhradní výchovu jako výchovu na základě rozhodnutí soudu a to v jiné než v biologické rodině nebo v instituci tomu určené.

Pokud si to shrneme, péči poskytuje subjekt objektu, je to z velké části jednosměrná aktivita, objekt je většinou pasivní. Péče je vztahem nezávislého a závislého jedince. Péče v sobě nemá rozměr osobního růstu. Péče se zaměřuje hlavně na biologické potřeby. V popředí stojí hmotné hodnoty. Kdežto výchova je dle své definice obousměrná a oboustranná aktivita. Jen nezávislý vztah umožňuje naplňovat humanistické cíle výchovy. Výchova má rozměr osobnostního růstu. Výchova je zaměřená především na zabezpečení psychologických a sociálních potřeb. V popředí se nacházejí etické hodnoty.¹⁴⁸

Nicméně i laikovi je naprosto jasné, že pokud má pěstounství splňovat své poslání, musí být oba aspekty, tedy výchova i péče, v celém procesu de facto rovnoměrně zastoupeny.

Žadatel o pěstounskou péči je jeden z termínů, který je odborníky dlouhá léta kritizován a mnoho lidí se snaží o jeho změnu v zákoně.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž s. 26.

¹⁴⁶ Srov. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 27. ISBN 80-7367-318-5.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž s. 25.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž s. 30.

V zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině (§ 45) jsou žadatelé o pěstounskou péči charakterizováni jako fyzické osoby, kterým soud může svěřit dítě, jestliže zájem dítěte vyžaduje svěřením do takové péče a osoba pěstouna poskytuje záruku řádné výchovy dítěte.¹⁴⁹

Žadatel je jeden z termínů, používaný v zákoně, který neodpovídá pojetí pěstounů jako partnerů, kteří nabízejí své služby státu při péči o děti, za které stát zodpovídá. Je potřeba nasměrovat trend ke skutečnému zvnitřnění faktu, že se hledají rodiny pro dítě, nikoliv naopak. Jedním z prvních kroků k této změně trendu by mohlo být zrušení termínu žadatelé. Někdy dokonce je slyšet termín uspokojení žadatelé, popř. žadatelé, kteří byli či nebyli řešeni. Žadatelé jsou uspokojeni dítětem, zatímco asi všichni cítíme, že by to mělo být naopak. Jestliže se hledá rodina pro dítě, tak jacípak žadatelé. I pěstounská péče je služba dítěti. Je pravda, že uchazeči o náhradní rodinnou péči se jako žadatelé cítí. Vždyť si dali písemnou žádost u úřadu, vyplnili něco jako písemnou objednávku, jak si představují dítě, které by byli ochotni přijmout a očekávají, že jejich žádosti bude vyhověno. Je mnoho lidí, kterých se tato objednávka dotýká, ale jsou i tací, kteří se utvrdí v přesvědčení, že si skutečně mohou vybírat.¹⁵⁰

*„Termín žadatel vyjadřuje podřízený postoj vůči žádanému, tj. státu, zastoupenému úřadem. Ve skutečnosti tato osoba nabízí sama sebe, své schopnosti a své služby státu a ohroženému dítěti.“*¹⁵¹ Termín žadatel se navrhuje nahradit termínem zájemce, budoucí pěstoun či adept na pěstounství.

Další z termínů, nad kterým by se dalo diskutovat, je dítě vhodné do pěstounské péče. Definice říká, že děti vhodné pro pěstounskou péči jsou především sociálně osiřelé děti, které vyžadují nejen trvalou individuální péči, ale i dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Jedná se většinou o děti s různými zdravotními či psychomotorickými obtížemi, děti starší, skupiny sourozenců nebo děti jiného etnika (u nás hlavně děti romské). Patří sem i skupina dětí, u kterých brání osvojení překážky právní, především nesouhlas rodičů. V těchto případech probíhá obvykle řízení o svěřením dítěte do pěstounské péče za účasti rodičů nebo je možné, aby nejprve proběhlo řízení o zbavení

¹⁴⁹ Srov. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů [online] [cit. 2012-11-29]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf>.

¹⁵⁰ Srov. VALOUŠKOVÁ, J. *Pěstounská péče* [online] [cit. 2013-01-02]. Dostupné na WWW: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/pestounska-pece.html&comment=27&oponent=29>.

¹⁵¹ Nadační fond J&T. *Připomínky Nadačního fondu J&T k návrhu novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-11-23]. Dostupné na WWW: <http://www.nadacnifondjt.cz/43039.html>.

rodičů rodičovské zodpovědnosti (jsou-li k tomu všechny předpoklady) a dítě může být svěřeno do pěstounské péče bez jejich účasti.¹⁵²

Dítě vhodné či nevhodné pro pěstounskou péči je další z termínů, který může mít za následek setrvání v atmosféře mocenského postavení úředníků vůči ostatním účastníkům sociálně-právní ochrany dětí.¹⁵³

I v současné době se můžeme potkat s termínem státní děti, o kterých rozhodují státní úředníci. Ti je dále taky mohou „rozdávat“. Ale rovněž ne všechny. Některé děti dostávají nálepkou jako nevhodné do rodiny. Někdy to úředníci popírají s tím, že se jedná o právní stav dětí, právní hledisko. Ale termín samotný poukazuje na nevhodnost ze zdravotních nebo psychologických důvodů. Ano, jsou děti, pro které se rodina nenajde (třeba i proto, že se málo hledá), ale nikdo snad nemůže myslet vážně, že je nějaké dítě nevhodné do rodiny. Ale realita je jiná a potvrzuje to i mnoho psychologických a lékařských zpráv s tímto závěrem.¹⁵⁴

„Každé dítě je vhodné do náhradní rodinné péče některého typu, byť vysoce specializované, může se jednat o osvojení, pěstounskou péči atd. Cílem sociálně-právní ochrany dětí by mělo být zabezpečit výchovu v rodinném prostředí pro všechny děti.“¹⁵⁵

Termín děti vhodné k pěstounské péči a by se měl nahradit termínem děti, pro které je třeba zajistit pěstounskou péči.

3.2 Nevhodná minulost žadatelů

Častým dilematem v rozhodování, zda zařadit žadatele do evidence osob vhodných stát se pěstouny, je jejich nevhodná minulost, nejčastěji zastoupená záznamem v Rejstříku trestů. Sociální pracovnice, která kompletuje spis, si obvykle dožádá rozsudky o uložených trestech, případná usnesení atd., a to bez ohledu na dobu, kdy soudní řízení probíhalo. Někteří zájemci jsou často překvapeni, že zahlazení trestu nehraje v tomto případě roli. V těchto případech je potřebný maximálně individuální přístup, který je podložen detailním psychologickým posouzením. Přihlíží se jednak k době, kdy byl

¹⁵² Srov. BUBLEOVÁ, V., BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*. 2001, s. 10.

¹⁵³ Srov. Nadační fond J&T. *Připomínky Nadačního fondu J&T k návrhu novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.nadacnifondjt.cz/43039.html>.

¹⁵⁴ Srov. Centrum náhradní rodinné péče. *Nejčastější dotazy* [online] [cit. 2012-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.cnrp.cz/nejcastejsi-dotazy-1>.

trestný čin spáchán, zároveň také k osobnosti pachatele, ale největší vliv má závažnost, charakter a způsob provedení trestného činu. Obecné doporučení, jak postupovat v těchto případech, neexistuje, pokaždé se jedná o individuální (v lepším případě týmové) rozhodnutí konkrétního pracovníka.¹⁵⁶

Je velmi těžké objektivně posoudit, zda např. člověk, který se dopouštěl majetkové trestné činnosti před 15 lety, by byl dobrým rodičem nebo nikoliv. Zvláštní situace nastává u žadatelů, kteří se dopustili násilné trestné činnosti. Stát musí zastupovat zájmy dětí a uchránit je před případným nebezpečím. Nožířová ve své knize *Náhradní rodinná péče* (2012), velice trefně sama sobě pokládá otázky.¹⁵⁷ „*Hrozí jim nebezpečí i v rodině zájemce, který má sice kriminální minulost, nyní ale žije spořádaným životem?*“¹⁵⁸ Nezbytná je spolupráce s psychologem, který se velmi úzce zaměří na profil osobnosti pachatele, nyní žadatele.¹⁵⁹ „*Máme právo trestat nezařazením do evidence osob vhodných stát se pěstouny člověka, který za svůj trestný čin již jedenkrát potrestán byl? Které trestné činy jsou pro pěstounskou péči akceptovatelné a které již nikoliv?*“¹⁶⁰

U některých osobností lze v psychologickém posouzení zaznamenat zvýšenou míru manipulativního chování, tzv. lži skóre, či jiných nepozitivních výsledků.¹⁶¹

Co se minulosti žadatelů týče, častý je též např. v minulosti vysoký počet rozvodů, případně nějaký patologický jev na straně zájemce při rozvodovém řízení (např. alkoholismus, domácí násilí aj.). Zde velkou roli rovněž sehrává psychologické posouzení, opět s nastudováním příslušných rozvodových rozsudků. Psychologické posouzení v tomto případě by se mělo zaměřit především na schopnost žadatele vytvořit stabilní partnerský svazek, který by umožňoval výchovu dítěte, případně aktuální spokojenost žadatele v současném svazku, stabilitu a případnou prognózu svazku.¹⁶²

¹⁵⁵ Nadační fond J&T. *Připomínky Nadačního fondu J&T k návrhu novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-11-23]. Dostupné na WWW: <http://www.nadacnifondjt.cz/43039.html>.

¹⁵⁶ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 72.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 72.

¹⁵⁸ Tamtéž s. 72.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 72.

¹⁶⁰ Tamtéž s. 72.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, s. 72.

¹⁶² Srov. tamtéž, s. 73.

3.3 Další etické otázky v oblasti náhradní rodinné péče

V oblasti náhradní rodinné péče existují i další etická dilemata. Jejich vyřešení nám neposkytuje žádný zákon ani metodický pokyn. Pravděpodobně proto, že obecné řešení prostě není. Názory na různé etické otázky se mohou lišit nejen v závislosti na jednotlivých krajích, ale zejména v závislosti na konkrétních osobách – ať již pracovnících, či dalších zúčastněných. Ať již chceme nebo ne, do problematických etických oblastí se nám pokaždé, alespoň částečně, vkrádá subjektivita.¹⁶³

Jedním z obtížně posuzovaných dilemat je přítomnost biologického dítěte s postižením v rodině. Žadatelé často požadují od státu dítě zdravé, jejich nároky na zdravotní stav přijímaného dítěte jsou pak mnohdy obtížně uspokojitelné. Nebo naopak: zájemci hodlají přijmout i dítě těžce zdravotně postižené, jsou altruističtí, chtějí využít svých zkušeností. Na psychologovi, ale i sociální pracovníci je, aby pomohli rozkrýt motivaci žadatelů a potom aby jim pomohli zvážit své reálné možnosti. Nožířová se zamýšlí nad etickou otázkou v tomto případě.¹⁶⁴ „*Můžeme vůbec dát žadatelům, kteří mají již své dítě se zdravotním handicapem, další takové dítě? Je to využití žadatelů, kteří dostojí své motivaci a potřebě pomoci dalšímu dítěti s postižením? Skutečně lze vycházet z toho, že žadatelé budou dobrými rodiči pro další dítě s handicapem, když už jedno dítě s postižením mají? Jsou zkušenosti v péči o dítě s handicapem natolik vzácné? Nebo je to jen zneužití žadatelů státem? Skutečně to žadatelé zvládnou?*“¹⁶⁵

Jiným etickým problémem se stává možnost žadatelů odmítnout jim nabízené dítě. Nožířová se ptá: Mají mít žadatelé toto právo? Kolikrát? Jsou případy, kdy odmítnutí dítěte může být chápáno jako odůvodněné – např. žadatelé v současnosti nejsou schopni přijmout dítě. Jsou ale i situace, kdy žadatelé na nabízené dítě pohlíží jako na nabídku a chtějí mít možnost výběru. Někdy žadatelům nabízené dítě nepřipadá dost dobré. V případě, že zájemci odmítnou, nejsou nijak sankciováni. Po dlouhém čekání na dítě se u nich může jednat o šokovou odezvu apod.¹⁶⁶

V rozhodování o zařazení či nezařazení žadatelů do evidence hraje výraznou roli rovněž zdravotní stav žadatelů. Je závažnou etickou otázkou, zda zařadit do evidence osob vhodných stát se náhradními rodiči lidí, kteří za sebou mají závažné onemocnění,

¹⁶³ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 72.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 73.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 73.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 76.

byť v současnosti ve stádiu klidu.¹⁶⁷ Nožířová se zamýšlí: „V případě, že se jedná o onemocnění chronické nebo o onemocnění s vysokou pravděpodobností úmrtí, je skutečně správné zařadit žadatele do evidence a dát jim možnost vychovávat dítě? Pokud víme, že žadatelé by byli bezpochyby dobrými rodiči, ale mají zdravotní prognózu např. několik let života, mají právo dostat šanci vychovávat dítě? Máme hájit zájmy dítěte, které bude své rodiče potřebovat po podstatně delší dobu, nebo máme hájit zájmy žadatelů, kteří jistě zvážili své reálné možnosti? Mají vůbec jiní žadatelé zdravotní záruky?“¹⁶⁸

„Máme posuzovat pouze aktuální zdravotní stav, nebo je nutné přihlížet i ke zdravotní anamnéze či prognose? Dá se lékařská prognosa nějak zaručit? Může být tato prognosa ovlivněna např. vývojem medicíny?“¹⁶⁹

Za nejtěžší etickou oblast považují sféru spravedlnosti. Přestože se pracovníci v oblasti náhradní rodinné péče snaží být spravedliví, někteří žadatelé si stěžují, že čekají moc dlouho, že jejich známí či přátelé čekali na děťátko kratší dobu, atd. Myslí si, že proces zprostředkování náhradní rodinné péče není spravedlivý.¹⁷⁰ Nožířová si pokládá tyto otázky: „Ale jak docílit spravedlnosti? Nepletou si žadatelé v těchto případech spravedlnost s rovností? Kdo má právo posuzovat, co spravedlivé je a co nikoliv? Jak poznáme spravedlnost v oblasti náhradní rodinné péče?“¹⁷¹

Výše zmíněné etické otázky nám ukazují, že praxe přináší spoustu nového. Profesionály v oblasti náhradní rodinné péče předbíhá praxe. Vždy přinese něco nového, něco, co tu ještě nebylo, něco, čemu je potřeba aktuálně čelit, k čemu je nezbytné se postavit a zaujmout jasný postoj. Často nás tato novinka zastihne nepřipravené, a proto je těžké urychleně zaujmout stanovisko, které by bylo odborně validní. Právě praxe nás učí svižně reagovat na nastalé skutečnosti. Přestože se nám často může zdát, že naše společnost se téměř nevyvíjí, že stagnuje, opak je pravdou. Naše společnost dělá pokroky.¹⁷²

Bohužel, otázka etických dilemat je tak spleť, že jí nelze sjednotit ani v rámci České republiky. Jediné, co pro správné rozhodování úředníků můžeme udělat je, že budeme dbát na to, aby na pracovních pozicích, zabývajících se zprostředkováním

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 76.

¹⁶⁸ NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 76.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 76.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 77.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 77.

¹⁷² Srov. tamtéž, s. 77-78.

náhradní rodinné péče, pracovali studovaní odborníci s všeobecným rozhledem a vlastním vysokým morálním kreditem. Pro oblast náhradní rodinné péče nelze zpracovat žádné zjednodušené schéma, které by říkalo, komu dítě svěřit lze a komu nikoliv. Oblast zprostředkování náhradní rodinné péče je natolik široká a obtížná, že jakékoliv zjednodušení by mělo za následek zkrácení práv jednotlivců.¹⁷³

Publikace autorky Nožířové *Náhradní rodinná péče* (2012) se v jedné kapitole zabývá mýty v pěstounské péči a osvojení. „V náhradní rodinné péči jsem se setkala s několika některými, mnohdy až těžko uvěřitelnými, mýty. Bohužel, k neprůhlednosti situace v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče přispívá zejména chybné informování médií, vyplývající z určitého tabuizování tématu. Je otázka, nakolik je toto záměrné, nebo nakolik se jedná o omyl způsobený nevědomostí či neznalostí. Přestože i novinářská inteligence a etika roste, jedná se o pozvolný proces, který je zpomalován zejména ze strany široké veřejnosti touhou po senzaci.“¹⁷⁴

„Nicméně jsem ráda, že nyní můžeme v médiích občas zaznamenat pozitivní informace o tom, kde se sociálním pracovnícům něco opravdu povedlo, kde instituce sehrála pozitivní roli, kdy byl správně použit a interpretován příslušný právní předpis...Dle mého názoru ale stále převládají informace o tzv. špatné praxi.“¹⁷⁵

„Domnívám se, že novináři v této oblasti mají takto velký prostor zejména proto, že pro neodbornou veřejnost je oblast náhradní rodinné péče zahalena do roušky tajemství. Tím, že se o náhradní rodinné péči málo mluví, stává se ne-běžnou, tedy ne-normální. Je tady velká potřeba hovořit o náhradní rodinné péči či neplodnosti jako o něčem samozřejmém, běžném a nekonfliktním.“¹⁷⁶

Dalším problémem je nedostatek specialistů, kteří by se zabývali agendou zprostředkování náhradní rodinné péče komplexně – tedy nejenom jednooborově. Při předávání si informací z jednoho oboru do druhého může snadněji docházet ke zkreslení či chybné interpretaci údajů.¹⁷⁷

„Dále se domnívám, že lidé žijící na malých vesnicích mají větší sklon podléhat mýtům a více se obávat neznámého. Tuto informaci nemám nijak statisticky podloženou, přesto se domnívám, že lidé z venkova jsou méně tolerantnější např. k odlišnému etniku.“

¹⁷³ Srov. NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 78.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 69.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 69.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 69.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 69.

*I v rozhovorech s psychology často uvádí, že oni osobně by si přáli dítě jakékoliv, ale obávají se reakce okolí a z toho důvodu se rozhodnou nepřijmout etnicky odlišné dítě. Toto samozřejmě není pravidlem, nelze zobecňovat, generalizovat, přesto se v praxi ukazují určité rozdíly mezi lidmi žijícími ve městě a mezi lidmi žijícími na vesnici.*¹⁷⁸

Hojným mýtem u mužů žijících na vesnici (ale nejenom tam) je: „*Kdo není schopen zplodit dítě, není chlap.*“¹⁷⁹ Muži se tak mnohdy za svou neplodnost stydí a přiznávají ji obtížněji, než ženy.¹⁸⁰

Dalším rozšířeným mýtem je informace, že o dítě může žádat jen manželský pár. Není tomu tak. Je častá praxe, že o dítě žádají i samožadatelé. Tedy muži, či ženy (ty častěji), kteří se rozhodli z nějakého důvodu žít bez partnera, a přesto se nechtějí o svou rodičovskou roli připravit. V praxi nejsou samožadatelé nijak diskriminováni. Je nicméně na posouzení poradního sboru, zda upřednostní pro dítě rodinu úplnou, nebo samostatného člověka. Někteří samožadatelé jsou samožadatelé záměrně, např. zakrývají, svou minoritní sexuální orientaci, protože se obávají odmítnutí aj.¹⁸¹

O dítě může žádat rovněž nesezdaný pár, tedy pár, který neuzavřel manželství. Svěřit dítě však poté lze pouze jednomu z partnerů. Zase se tedy jedná o tzv. samožadatelé, byť žije v družském poměru. Obecně se traduje, že úplná rodina bývá pro dítě přijatelnější. Vzhledem k tomu, jak je současný právní systém nastaven, lze konstatovat, že pokud se jedná o stabilní partnerství, je uzavření manželství pro dítě větší právní jistotou, kdy je zajištěna nezletilci právní stabilita.¹⁸²

Jedním z dalších mýtů kolujících mezi širokou veřejností je fakt, že se ženám po dosažení 40. roku života nedávají miminka. Díky moderní medicíně je naprosto běžné a přirozené, že ženy rodí i po 40. roku života. Vzhledem k tomu, že dochází k prodlužování průměrného věku, není žádný důvod diskriminovat zájemce z důvodu jejich věku. Žádná pevná hranice pro svěření dítěte, či dokonce dítěte kojeneckého věku, není stanovena. Vše je individuální, odvislé od nastavení zájemců. U žadatelů v tomto věku nebývá potíží ani tak věk, jakožto fáze jejich partnerství – to, zda jsou schopni, po mnohaletém soužití, přijmout takto razantní změnu do svého zaběhlého života. Je mnoho párů, které situaci přehodnotí a rozhodnou se zůstat bezdětné, zároveň

¹⁷⁸ NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 69.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 70.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 70.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, s. 70.

¹⁸² Srov. tamtéž, s. 70.

je ale mnoho párů, které si čekání na vytoužené dítě užily, a příchod dítěte do rodiny jim nezpůsobí výraznější nesnáze.¹⁸³

„Na druhou stranu je nutné klást si i otázky, proč žadatelé i v tomto věku jsou stále bezdětní? Nemohli se pro náhradní rodinnou péči rozhodnout? To přeci také leccos vypovídá. I zde by žadatelé měli být soudní, a pokud možno netrvat na miminku. A přestože jsou ve 40 na vrcholu svých sil, nikdo nemládne, a involuční změny jsou nemilosrdné. Opět je nutné zvažovat prognózu do budoucna pro dítě.“¹⁸⁴

3.4 Shrnutí

- Pojmosloví v pěstounské péči je častým tématem k diskusi mezi odborníky. Rozpor se vede nad pojmy náhradní výchova či náhradní péče. Výchova je proces rozvoje jednotlivce a péče spíše zabezpečuje základní materiální a sociální zabezpečení. V tuto chvíli je nám jasné, že pěstounství musí obsahovat oba tyto pojmy.
- Další etickou otázkou v pěstounské péči je nevhodná minulost žadatelů. Nejčastěji se jedná o záznam v Rejstříku trestů. Obecné řešení, jak postupovat u těchto žadatelů, neexistuje. Pokaždé se jedná o týmové rozhodnutí konkrétních pracovníků a psychologů.
- Etických dilemat v náhradní rodinné péči je mnoho. Nelze zpracovat schéma, které by určovalo, komu dítě svěřit a komu ne. Jediné, co můžeme pro tuto oblast udělat je to, že budeme dbát na to, aby na pracovních pozicích zabývajících se náhradní rodinnou péčí pracovali schopní, spravedliví a vzdělaní odborníci.

¹⁸³ Srov. tamtéž, s. 70.

¹⁸⁴ NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. 2012, s. 71.

4 **Přijatelnost pěstounské péče z pohledu křesťanské etiky**

Pokud se ptáme na přijatelnost pěstounské péče z pohledu křesťanské etiky, měli bychom se ptát, který aspekt, případně aspekty, pěstounské péče mohou odporovat jejím parametrům a stavět se tak proti tomu, aby křesťanský náhled na to, co je dobré, akceptoval tuto formu náhradní rodinné péče? Mnoho rozporu přitom nenajdeme, neboť péče o sirotky a opuštěné děti patří ke křesťanství od prvopočátku.

Etika se ptá po tom, co je dobré, převedeno na naše téma se tedy lze ptát, jak vést proces pěstounské péče, aby to bylo správně (dobře), respektive, které skutečnosti tomu mohou bránit? Většina těchto skutečností stojí na straně žadatele – potenciálního pěstouna, nebo průběhu pěstounské péče samotné, málokteré překážky lze přiřadit k dítěti, neboť na to, navzdory jeho případným neblahým životním zkušenostem, lze stále nahlížet jako na zčásti ještě nepopsaný list papíru, který je možno nadále účinně formovat právě správnou výchovou.

Osobnost potenciálního pěstouna, respektive rysy osobnosti, které můžou jeho vhodnost činit diskutabilní, jsem rozebrala již v třetí kapitole.

Jiná otázka by mohla být, zda je dostatečně zamezeno možné svévoli na straně těch, kteří rozhodují - a to nejen o budoucích pěstounech, ale i (anebo zejména) o dětech vhodných k pěstounské péči?

Dále se lze ptát, jaký přístup je správný ve vztahu k tzv. „problematickým“ dětem, které z důvodu své komplikované osobnosti, případně zdravotního stavu, vystřídalý několik rodin? Nepokračuje další a další přemísťování v jejich traumatizaci? Nebo je naopak nejhorší možností pro děti po několika neúspěšných pokusech v pěstounských rodinách, kde se jejich adaptace nevyvedla, „odložit“ do ústavu?

Bezpochyby aktuálním tématem je i podezřívavost některých, že – zejména po poslední právní úpravě pěstounské péče – se z pěstounství stává výnosné zaměstnání. I kdyby se všechna podezření podařilo vyvrátit, je systém skutečně nastaven dobře, pokud k tomuto osočení vůbec může dojít?

Shrnu-li toto zamyšlení, pokud předměty nastíněných otázek nebudou patřičně ošetřeny, jen těžko budou v cíli směřovat k tomu, co pokládáme za dobro. A v tomto případě je v podstatě jedno, jestli na obsah pojmu dobro nahlížíme optikou křesťanskou nebo jakoukoli jinou.

4.1 Základní teologická východiska pěstounské péče

Novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí (viz. kapitola dvě) upravující i oblast pěstounské péče, ošetřuje legislativní náležitosti, primárním cílem je samozřejmě nejlepší zájem (dobro) bezprizorních dětí.

Nechybí zde ale něco? Skutečně paragrafy dokáží obsáhnout veškeré aspekty procesu pěstounské péče? Odpověď zní ne, a s největší pravděpodobností si to nemyslí ani sami zákonodárci. Uvedený zákon tedy dává pěstounské péči právní formu, akcentují se ale někde motivy vyvěrající z křesťanství – pomoc bližnímu a milosrdenství? Nebo o nich není třeba mluvit? Je náhodou, že právě věřící rodiny nejen že mají počet dětí převyšující republikový průměr, ale jsou často připravenější pomáhat i znevýhodněným dětem – např. v případě zdravotního či mentálního postižení dítěte? Náhoda to pravděpodobně není, lze usuzovat, že křesťané čerpají sílu k překonávání překážek, které s sebou pěstounská péče mnohdy přináší, právě ze své víry.

4.1.1 Příkazání lásky

Známa je formulace, že Bůh stvořil člověka k obrazu svému. Stvořil ho ale i se všemi jeho nedokonalostmi, bolestmi a křehkostí, které dělají z člověka lidskou bytost. A právě děti ztělesňují člověka křehkého, odkázaného na druhého a člověka, který potřebuje pomoc.

Bůh však miluje každého člověka i s jeho nedokonalostmi, neboť právě takového ho stvořil. A Ježíš Kristus k této bezpodmínečné lásce vybízí i všechny své následovníky:

„Jeden zákoník se ho otázal: ‘Mistře, které příkazání je v zákoně největší?’ On mu řekl: Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. To je největší a první příkazání. Druhé je mu podobné: Miluj svého bližního jako sám sebe.“ (Mt 22,34-40)¹⁸⁵

V čem jsou si tato příkazání podobná? Důležitost druhého příkazání naznačuje, že nestačí pouze naplňovat bezvýhradnou lásku k Bohu, neoddiskutovatelně nejvyšší příkazání, ale stejně silný cit napnout i ke všem ostatním lidem a následovat tak Boží lásku i cestu Ježíše Krista. Co víc, láska k Bohu není důvěryhodná, není-li člověk schopen věnovat tutéž lásku svým bližním: *„Říká-li někdo: ‘Miluji Boha’, ale přitom*

¹⁸⁵ MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. 2012, s. 196.

nenávidí svého bratra, je lhář. Neboť kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí.“ (1 Jan 4, 20) V uvedeném citátu však nejde o fyzickou viditelnost objektu lásky, ale o skutečnost, že láska k Bohu i k bližnímu jsou nerozlučně spjaty.¹⁸⁶

Sebestnostnější život není žitý dostatečně, chybí-li mu prožitek skutečné lásky. Veškeré dobré skutky a chvályhodné činy musí vyvěrat z nitra člověka, z jeho lásky k ostatním lidem:

„Bez lásky nejsem nic. Chybí-li lidskému počínání láska, není v Božích očích prospěšná.“ (1 Jan 4,20-21)¹⁸⁷

„Láska k bližnímu ať se projevuje skutky. Mírou naší lásky k bližnímu jsou skutky.“ (Jak 1,26)¹⁸⁸ Z řečeného tedy plyne, že nestačí formální poskytnutí pomoci, pokud neobsahuje osobní nasazení pramenící z procítěné lásky k bližnímu.

V dnešní době je zvykem chápat lásku jako éros – lásku podmíněnou oboustranností, kterou lze nalézt v partnerských vztazích (ne však nutně redukovanou na její tělesnou konzumaci jako součást), je to láska vášnivá, ale podmíněčná – právě očekáváním stejného citu od druhé strany.

Láska, o které mluví Ježíš Kristus, se nazývá agapé – bezpodmíněná láska k druhému, nezištná pomoc, která neočekává žádnou protislužbu ani ve formě vděčnosti nebo opětování citu. Je to láska, která pouze dává.

Tato láska je považována za nejvyšší formu ctnosti, nejen kvůli její nenárokovosti, ale protože zhmotňuje Božskou přítomnost na zemi a v neposlední řadě i obohacuje život člověka, který tuto lásku žije. Pro ilustraci uvádím Velepíseň lásky, jejíž text odhaluje podstatu i formu tohoto citu:

„Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale lásku bych neměl, jsem jenom dunící kov a zvučící zvon. Kdybych měl dar proroctví, rozuměl všem tajemstvím a obsáhl všecko poznání, ano, kdybych měl tak velikou víru, že bych hory přenášel, ale lásku bych neměl, nic nejsem. A kdybych rozdal všecko, co mám, ano, kdybych vydal sám sebe k upálení, ale lásku bych neměl, nic mi to neprospěje.

Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá.

Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy.

Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy.

¹⁸⁶ BENEDIKT XVI. *Deus Caritas Est*. 2005, s. 12.

¹⁸⁷ ŠMERDA, H. *Křesťanská charita v běhu věků*. 2010, s. 40.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 40.

Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá.

Láska nikdy nezanikne. Proroctví – to pomine; jazyky – ty ustanou; poznání – to bude překonáno.

Vždyť naše poznání je jen částečné, i naše prorokování je jen částečné; až přijde plnost, tehdy to, co je částečné, bude překonáno. Dokud jsem byl dítě, mluvil jsem jako dítě, smýšlel jsem jako dítě, usuzoval jsem jako dítě; když jsem se stal mužem, překonal jsem to, co je dětinské.

Nyní vidíme jako v zrcadle, jen v hádance, potom však uzříme tváří v tvář. Nyní poznávám částečně, ale potom poznám plně, jako Bůh zná mne.

A tak zůstává víra, naděje, láska – ale největší z té trojice je láska.“ (1 Kor 13,1-13)¹⁸⁹

4.1.2 Pomoc bližnímu a milosrdenství

Jestliže se předchozí podkapitola zabývala křesťanskou láskou a biblickými požadavky na ni, v této podkapitole se zaměřím na konkrétní projevy křesťanské lásky. Jimi jsou pomoc bližnímu a milosrdenství. Podstatu těchto pojmů nejlépe vystihuje podobenství o milosrdném Samařanovi, které v Bibli navazuje na výše zmíněnou otázku po nejvyšším přikázání:

„Zákoník se však chtěl ospravedlnit, a proto Ježíšovi řekl: 'A kdo je můj bližní?' Ježíš mu odpověděl: 'Jeden člověk šel z Jeruzaléma do Jericha a padl do rukou lupičů; ti jej obrali, zbili a nechali tam ležet polomrtvého. Náhodou šel tou cestou jeden kněz, ale když ho uviděl, vyhnul se mu. A stejně se mu vyhnul i levita, když přišel k tomu místu a uviděl ho. Ale když jeden Samařan na své cestě přišel k tomu místu a uviděl ho, byl pohnut soucitem;

přistoupil k němu, ošetřil jeho rány olejem a vínem a obvázal mu je, posadil jej na svého mezka, zavezl do hostince a tam se oněj staral.

Druhého dne dal hostinskému dva denáry a řekl: Postarej se o něj, a bude-li tě to stát víc, já ti to

zaplatím, až se budu vracet.

Kdo z těch tří, myslíš, byl bližním tomu, který upadl mezi lupiče?'

Zákoník odpověděl: 'Ten, který mu prokázal milosrdenství.' Ježíš mu řekl: 'Jdi a jednej také tak.' '' (Lk 10,25-28)¹⁹⁰

¹⁸⁹ MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. 2012, s. 215.

Pozoruhodnost vypsaneho podobenství tkví mimo jiné v tom, že zákoník se ptal, jak pozná svého bližního, Ježíš ale převedl jeho otázku na to, kdo byl bližním tomu, který potřeboval pomoc?

Z toho vyplývá, že právě pomáhající křesťan se stává sám bližním, bez ohledu na to, kdo jeho pomoc právě potřebuje. Tím, že prokazuje milosrdenství potřebnému, následuje učení Krista.

Milosrdenství chápané jako účinný soucit s člověkem v nouzi zpřítomňuje slibované Boží království již na zemi: „*Bud'te milosrdní, jako je milosrdný váš Otec.*“ (Lk 6,36)¹⁹¹

Život člověka je měřen jeho skutky. Bude-li člověk bližním svému okolí a vůči tomuto okolí uplatňovat skutky – ať tělesného nebo duchovního – milosrdenství, dává tím najevo svou víru v Boha a v lidské pokolení, jde o prakticky projevené následování Krista.

Milosrdenství vnímané jako povinnost nebo podstata křesťanství se však snadno může stát falešným motivem pomáhání. Má-li křesťan pocit, že pomoci bližnímu je povinnost, které se nemůže vyhnout, byť konkrétně u pěstounské péče k tomu nemá další osobnostní předpoklady, může mít toto rozhodnutí fatální následky. Je si tedy třeba uvědomit, že nelze pomoci komukoli ani za jakoukoli cenu. Člověk musí být schopný reálně posoudit své možnosti a dle toho směřovat svou pomoc.

Prakticky žité křesťanství zpodobňuje právě pomoc bližnímu a prokazování milosrdenství, může mít ale mnoho různých podob.

Přesto, právě děti mají v očích církve výjimečné postavení. O tom nesvědčí pouze důsledné opakování Kristova přikázání, kterým postavil dítě do středu Božího království: „*Nechte děti přicházet ke mně... Neboť takovým patří Boží království.*“¹⁹², ale i fakt, že již od počátků křesťanství je dětem věnován zvláštní ohled. Kromě vdov to byly právě sirotci, kterým zejména, coby zástupcům chudých a utlačovaných, mělo být prokazováno milosrdenství.¹⁹³

A o tom, že zájem na nejlepším prospěchu dětí není v katolické církvi nijak umenšen ani v současnosti, svědčí projev Jana Pavla II. před generálním shromážděním OSN: „*Toužím... vyjádřit radost, jakou jsou pro každého z nás děti, jaro života, a příslib*

¹⁹⁰ Tamtéž s. 195-196.

¹⁹¹ MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. 2012, s. 185.

¹⁹² JAN PAVEL II. *Familiaris Consortio*. 1992, s. 22.

¹⁹³ Srov. DOLEŽEL, J. Biblické kořeny sociální práce. In: *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2008, s. 27.

*budoucnosti každé ze zde přítomných zemí. Žádná země na světě, žádný politický systém nemůže myslet na svou budoucnost jinak než s pohledem upřeným na tyto nové generace, které přejímají od svých rodičů mnohastranné dědictví hodnot, úkolů a snah jak vlastního národa, tak celé lidské rodiny. Starost o dítě ještě před jeho narozením, od první chvíle početí, a potom v letech dětství a mládí, je první a podstatnou prověřkou vztahu člověka k člověku. Proto také, co lze každému národu a celému lidstvu, všem dětem, světa víc přát, než lepší budoucnost, v níž se respektování práv člověka stane plnou skutečností, podle měřítek nadcházejícího třetího tisíciletí?*¹⁹⁴

4.1.3 Další aspekty pěstounské péče spřízněné s biblickým étosem

Důstojnost

Ze skutečnosti, že všichni lidé jsou stvořeni Bohem, plyne fakt, že všem byla dána nezcizitelná důstojnost. Nezáleží na společenském postavení a ani na jeho reálném či domnělém přínosu pro společnost, důstojnost každého se odvíjí od jeho vztahu se Stvořitelem.¹⁹⁵

Bůh dal všem lidem jejich důstojnost. Akceptace důstojnosti každého jednotlivce stojí nad vším ostatním. Je tedy nepochybnou součástí pěstounství navracet důstojnost zejména těm dětem, u nichž byla v dřívějším životě pošlapávána. Navracení jim vědomí vlastní ceny znamená uschopňovat je k budoucímu životu, v němž nebude ohroženo jejich sociální fungování ze strany jich samých.

Adresnost pomoci

Zde se dostáváme trochu na tenký led, neboť při pohledu do Starého zákona je jasné, že Bůh nemá vztah k jednotlivci, ale k celému společenství, ke svému lidu jako celku. Tento pohled se postupně mění, radikálně však v Novém zákoně, kde Ježíšův příchod zvěstuje budoucí spásu sice opět pro všechny marginalizované, ale on sám vybízí ke konání milosrdenství jednotlivci na jednotlivcích.

To je pro dnešní postoj k pomoci mnohem přínosnější, neboť svět se potýká s tolika problémy, že i největší idealisté musejí rezignovat na „pomoc všem“ a zaměřit se na konkrétní jedince a jejich aktuální potřeby. Tuto skutečnost asi nejlépe charakterizovala

¹⁹⁴ JAN PAVEL II. *Familiaris Consortio*. 1992, s. 22.

¹⁹⁵ Srov. BOHLEN, S. Teologie a sociální práce – podněty pro dialog. In: *Teorie a praxe charitativní práce*. 2010, s. 32.

Matka Tereza poté, co zachránila šedesát dětí z obleženého Bejrútu: „Mne nezajímá dav. Kdybych viděla davy ubožáků, nikdy bych nemohla svoji práci začít. Zajímá mě jen můj bližní, jednotlivec, tomu mohu pomoci, a tak pomáhám...“¹⁹⁶

Vztah

Jak jsem naznačila výše, mezi Starým a Novým zákonem došlo k posunu vnímání vztahu mezi Bohem a jednotlivcem. Člověk utváří výlučný a osobní vztah s Bohem, který je bezvýhradná a bezpodmínečná láska.

Právě vztah, respektive jeho vybudování, je nejdůležitějším nástrojem úspěchu mezi pěstounem a dítětem, na vztah je zde určitě kladen větší důraz, než je tomu při poskytnutí jednorázové nebo krátkodobé pomoci.

Péče a starost o dítě je základním a nejhlubším prověřením vztahu člověka k člověku.¹⁹⁷ Navíc, dítě není pouze objektem této péče, součástí výchovy je předat dítěti schopnost přirozeně si vztah k druhým lidem vytvářet a plně je prožívat.

Boží předobraz rodiny

V nejstriktnějším pojetí je za Boží rodinu pokládána Svatá Trojice: Otec (Bůh), Syn (Kristus) a Duch Svatý. Naopak v nejširším slova smyslu lze za rodinu pokládat všechny lidi na světě, nejen tím, že jsou si navzájem bližními, ale i společným Otcem, jak ukazuje Markovo evangelium: tím, že jsou si navzájem bližními, ale i společným Otcem, jak ukazuje Markovo evangelium: „*Ty jsi můj milovaný Syn, má milovaná dcera, tebe jsem si vyvolil.*“ (Mk 1,11) Křesťané věří, že ve vtěleném Synu, tedy v Ježíši Nazaretském, je toto slovo, tato věta vyřčena každému člověku.¹⁹⁸

Podíváme-li se však na rodinu tak, jak ji dnes nejčastěji chápeme – tedy dospělý muž a žena vychovávající dítě – jen těžko bychom si mohli přát lepší biblický vzor pěstounství: svatý Josef, který z podstaty nemohl být Kristovým pokrevním rodičem, se o něj staral a pečoval s otcovskou láskou.

¹⁹⁶ KOLARÍK, P. Identita sociálních služeb poskytovaných katolickou církví. *Sociální práce/Sociální práca: Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*, 2008, č. 4.

¹⁹⁷ JAN PAVEL II. *Familiaris Consortio*. 1992, s. 22.

¹⁹⁸ DOLEŽEL, J. Osobnostní rizika pomáhající praxe: Syndrom pomocníka ve světle biblické moudrosti. In *Spravedlnost a služba III.: Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS – VOŠ sociální Olomouc*. Olomouc: CARITAS-VOŠs, 2008, s. 42.

4.2 Dotazník

Jak vidno, křesťanských podkladů k motivaci pěstounské péče lze najít mnoho. Pro pohled z opačného úhlu jsem položila několik otázek svým známým, kteří jsou pěstouny již řadu let, za explicitně věřící se však nepovažují:

1. **Jste praktikující věřící? Vnímáte to, že jste přijali dítě do pěstounské péče jako pomoc bližnímu?**

A: Nejsem praktikující věřící, přijetí dítěte do pěstounské péče jsem vnímala jako pomoc konkrétnímu dítěti, které jsme si brali.

H: Ne, a ne, bereme tento akt jako přirozenou věc.

2. **Máte ve svém životě potřebu pomoci bližnímu obecně nebo u Vás převažuje pomoc konkrétně nezabezpečeným dětem?**

A: Hodně často jsem mívala pocit, že mám pomáhat všem bližním okolo sebe, nyní se učím pomáhat hlavně sama sobě. Můj pocit pomoci druhým byl velmi silný, ubíral mi síly na řešení mých osobních potíží a problémů, na sebe sama jsem zapomínala. A pokud chce člověk pomoci druhým, musí být hlavně silný on sám.

H: Je to potřeba pomoci bližnímu obecně.

3. **Uvažujete o pěstounské péči jako o aktu milosrdenství nebo milosrdenství vyplývá až z vaší činnosti?**

A: Pěstounská péče vyplynula z mého dosavadního životního konání. Neuvažuji o pěstounské péči jako o aktu milosrdenství.

H: Nemáme spojeno pěstounství s aktem milosrdenstvím ani v jednom případě.

4. **Předurčuje děti jejich zranitelnost k pasivnímu přijímání pomoci?**

A: Nevím, zda jsou tyto děti zranitelnější než ostatní. Naopak mi přišlo, že jsou otrkanější, odolnější k životním situacím, což asi vychází z toho, co všechno v životě prožily. A což jim možná trochu usnadňuje jejich cestu životem.

H: Neřekl bych.

Proč považují za důležité v kapitole o křesťanských motivech pomáhání předložit odpovědi pěstounů, u nichž předesílám, že nejsou věřící?

Po důkladném přečtení jejich odpovědí lze totiž dojít k pozoruhodnému závěru: Ať jsou motivy vedoucí k pomáhání opuštěným dětem nazývány jako křesťanské nebo naopak nahlíženy jako čistě osobní postoje bez jakéhokoli akcentu náboženství, lze vyzorovat mnoho shod mezi těmito dvěma, na první pohled protikladnými, úhly pohledu.

Vždy se jedná o pomoc konkrétnímu potřebnému a, ať se tento akt nazývá milosrdenstvím nebo ne, sleduje dobro onoho potřebného (dítěte). U H. lze z odpovědi vyčíst, že, byť se za věřícího nepovažuje, své okolí vnímá jako své bližní. U respondentky A. je navíc zajímavý proces, kdy potřeba pomoci všem zamezila úspěšnosti těchto pokusů a až poté, co svou pomoc zaměřila adresně, dostavil se úspěch.

4.3 Postavení rodiny nejen pěstounské pohledem církve

V dokumentu *Pokoj a Dobro*¹⁹⁹ České biskupské konference reflektují představitelé katolické církve palčivé otázky současnosti, mezi něž spadá i postavení rodiny v dnešní společnosti. Institut rodiny prošel mnoha změnami, které se podepsaly nejen na dřívě soudržnějších vazbách v rodině, ale i na postavení této „základní stavební buňky“ ve společnosti. Sílicí tlaky podřívají mechanismy, na nichž rodina principiálně funguje. Za nejsilnější z těchto tlaků, byť nehmatatelných, považuje Česká biskupská konference rozpad morálních měřítek a hodnotový systém společnosti.²⁰⁰ Dnešní společnost orientovaná na výkon opomíná, že rodina se nemůže účastnit této honby za výsledkem a regulérně stíhat ostatní soupeře.

Nejen proto čím dále více lidí žije v párech bez uzavření manželství a váhají s pořizováním dětí. Vědomé rozhodnutí založit rodinu, jež s sebou nese punc celoživotnosti, ztěžuje i nesouměrné společenské ocenění práce a rodiny. Žena, jejíž společenské postavení se v průběhu 20. století značně změnilo, má nyní mnoho

¹⁹⁹ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Pokoj a dobro*. Praha, 2000.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 48.

možností jak se realizovat – profesně i společensky, klasická role ženy-matky pečující o rodinu a podpořená odpovědným otcem je však tímto upozaděna.²⁰¹

Stabilita manželství, respektive partnerského soužití, se odvíjí od citové stability partnerů. Pokud je tato stabilita narušena, jsou ohroženy vazby nejen mezi rodiči navzájem ale i mezi rodiči a dětmi. A přitom právě pouze stabilní láskyplný manželský svazek může zajistit výchovu dětí zdravých nejen tělesně, ale i duševně a dostatečný rozvoj inteligence, charakteru a speciálních nadání dětí.²⁰²

Toto nepřilíš lichotivé zkonstatování situace dnešní rodiny a postoje společnosti k ní má mnoho společného i s pěstounskou péčí. Minimálně se zde dají vysledovat důvody, proč je takový počet dětí potřebných pěstounské péče, byť jejich rodiče žijí.

V Žalmu 127,3 stojí: „*Dědictvím od Hospodina jsou dítky!*“, v narušených mezilidských vazbách a neshovívavém přístupu společnosti však snáze vyklíčí důvody, jež ztěžují či přímo znemožňují biologickým rodičům adekvátní péči. Je jisté, že již svou dočasností se pěstounská péče nemůže plnohodnotně rovnat celoživotní rodině, případně osvojení, dává však dítěti zakusit vřelý citový vztah a je mu zprostředkován vzor do budoucna, vzor, který mu dávají pěstouni příkladem vlastního života.

Ve výše popsané situaci, kdy lidé čím dál více váhají s uzavíráním manželství a plozením dětí, je třeba vážit si každého, kdo dokáže přijmout a postarat se o bezprizorní děti, umožnit jim nový start do života: „*Ne proto je člověk na světě, aby se sám šťastný cítil, ale aby jiskřičku v srdci bližního vznítit!*“²⁰³ Tento citát je přejet z webových stránek pěstounské rodiny, která se stará o deset dětí, z nichž některé jsou různě handicapované. Pěstouni jsou hluboce věřící. Jejich prakticky žitou vírou podtrhují výstupy České biskupské konference v citovaném dokumentu: „*Jak ukazují staleté i dnešní zkušenosti, rodina vysoké nároky plní lépe tam, kde je rodinný život posvěcován vírou. V ní smíme společně, rodiče i děti, dorůstat k pravému lidství. Rodinné soužití je tím bohatší, čím hlubší jsou pouta spojující její členy ve vzájemné službě, v naslouchání a sdílení. Je naděje, že manželský svazek, založený na Božím morálním řádu, pomůže i dětem osvojit si jeho základní důrazy pro vlastní život.*“²⁰⁴

²⁰¹ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Pokoj a dobro*. Praha, 2000, s. 50.

²⁰² Srov. tamtéž, s. 49.

²⁰³ *Český sirotek o.s.* [online] [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskysirotek.cz/m-t.htm>.

²⁰⁴ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Pokoj a dobro*. Praha, 2000, s. 50.

4.4 Shrnutí

- V Bibli i křesťanství obecně lze vysledovat pluralitu motivačních zdrojů pěstounské péče – od nejvýraznějších: přikázání lásky k bližnímu a prokazování mu milosrdenství - až po méně zřejmé, např. důraz na vztah a úcta k důstojnosti každého člověka stvořeného Bohem.
- Pěstouni nemusí vnímat svou činnost jako prakticky žité křesťanství, své postoje k opuštěným dětem mohou nazývat např. lidskostí, důležité je, že, navzdory různícím se názvům, vždy mají za cíl dobro dítěte.
- Rodina vždy zaujímala v životě církve významné místo. Proto péče a zájem církve o děti, pokračovatele lidského pokolení, přetrvává i dnes. Z pohledu křesťanství je péče o sirotky a opuštěné děti v současnosti stejně záslužná, jako tomu bylo před dvěma tisíci lety.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo odpovědět na otázku, zda je přijatelná pěstounská péče z pohledu křesťanské etiky. Odpověď na tuto otázku je obsažena již v samotném uspořádání křesťanské rodiny. V křesťanském pojetí je rodina zvláštním obrazem a uskutečněním nadpřirozeného společenství, které shromažďuje věřící a spojuje s Kristem i mezi sebou navzájem v jednotě Boží církve.²⁰⁵ Z této představy rodiny vyplývá specifikum tvorby společenství v křesťanské rodině, což se uplatňuje i při výchovném působení na děti a v realizaci pěstounské péče jakožto možnosti sdílení a tvorby křesťanského společenství. Křesťanská rodina by měla být vždy připravena ke službě lásky vůči bližním dle příkladu Ježíše Krista. Svědkem Kristovy lásky se rodina stává především tehdy, když poskytuje zázemí, stará se o nemocné a slabé a prokazuje skutky milosrdenství.²⁰⁶

Představa lásky obecně je v pojetí křesťanské etiky určována zejména angažovaností pečující a plné úcty pro manžela či manželku a děti.²⁰⁷ Toto pojetí zřetelně ukazuje na skutečnost, že pěstounská péče je z pohledu křesťanské etiky nejen přijatelná, ale i vysoce žádoucí.

Ve své práci jsem dospěla k závěru, že pro dítě je téměř vždy přínosnější, pokud jsou vychovávány v rodině, nikoliv v neosobním prostředí zdravotnických zařízení a ústavů sociální péče. Ve většině případů poskytuje rodinné prostředí dítěti více podnětů, jak v sociální, tak emocionální oblasti rozvoje osobnosti jedince. V rodinném prostředí zpravidla nedochází k příliš častému střídání pečujících osob, jako tomu bývá např. v kojeneckých ústavech, dětských domovech atd. Toto časté střídání osob, které o dítě pečují, znemožňuje vytvoření pozitivní sociální vazby a příklon dítěte k blízké osobě nahrazující mateřskou péči, což může negativně ovlivnit jeho sociální vývoj a navazování dalších vztahů v budoucnosti.

Pokud dítě vyrůstá ve fungující rodině, i ve společnosti dalších dětí, může si zde osvojit sourozenecké vztahy a učí se sociálním rolím v komunikaci a při společné hře s dalšími dětmi a získá základní dovednosti a předpoklady pro fungování v dalším

²⁰⁵ Srov. *Život z víry*. České Budějovice: TřFJU, 1998, s. 177. ISBN 80-86074-02-1.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 177.

²⁰⁷ Srov. ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: Úvod a principy*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2004, s. 83. ISBN 80-7325-030-6.

životě. Pěstounské rodiny také obvykle zajišťují svěřenému dítěti zázemí, do kterého se ve většině případů může dítě vracet.

V diplomové práci jsem rovněž pojednávala o aktuálně realizované novele zákon o sociálně-právní ochraně dětí, jejíž koncept se však nejeví se všech pohledů zcela správný. Často diskutovaná je například finanční otázka spojená s formou „pěstounské péče na přechodnou dobu“, neboť se vyskytují různá podezření, zda profesionální pěstouny nemotivuje pouze vidina vysokého peněžitého ohodnocení namísto skutečného zájmu o pomoc samotnému dítěti. Problematické se také jeví umístění dítěte do rodiny pouze na přechodnou dobu jednoho roku, neboť jakmile si dítě v této rodině vytvoří sociální vazby, bude z ní pravděpodobně obtížně vycházet a tato situace může být náročná i pro samotné pěstouny. Zároveň není vyřešena návaznost možných variant následujících po ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu a odchodu dítěte z pěstounské rodiny (např. při neúspěšném hledání adoptivní rodiny nebo nemožnosti vrátit dítě do původní rodiny).

Pozitivum koncepce pěstounské péče lze však spatřovat i v možnosti uspokojení potřeb pěstounů pomáhat dětem vyžadujících jejich péči.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: Úvod a principy*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2004. ISBN 80-7325-030-6.

BENEDIKT XVI. *Deus Caritas Est*. 2005. ISBN 3-451-29191-6.

BOHLEN, S. *Teologie a sociální práce – podněty pro dialog*. In: *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010.

BUBLEOVÁ, V. BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*. Praha: Středisko NRP, 2001.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Pokoj a dobro*. Praha, 2000. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.

DOLEŽEL, J. *Biblické kořeny sociální práce*. In MARTINEK, M. a kol. (vyd.) *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: Jabok - Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2008.

DOLEŽEL, J. *Osobnostní rizika pomáhající praxe: Syndrom pomocníka ve světle biblické moudrosti*. In *Spravedlnost a služba III.: Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS – VOŠ sociální Olomouc*. Olomouc: CARITAS-VOŠs, 2008. ISBN 978-80-7394-214-4.

JAN PAVEL II. *Familiaris Consortio*. Praha: Zvon – české katolické nakladatelství, 1992.

KOLAŘÍK, P. *Identita sociálních služeb poskytovaných katolickou církví*. *Sociální práce/Sociálna práca: Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*, 2008, č. 4.

KOLUCHOVÁ, J. *Výsledky využívání psychologie v pěstounské péči*. In *Náhradní výchova dětí – možnosti a meze*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2008. ISBN 978-80-87146-05-7.

MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče (průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny)*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2012. ISBN 978-80-86057-78-1.

NOŽÍŘOVÁ, J. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-8613191-7.

PESCHKE, K. H. *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-331-0.

POŘÍZ, J. Manželství a sexualita u sv. Augustina. *Teologické texty*, 2008, č. 2.

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*, Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7367-318-5.

ŠMERDA, H. *Křesťanská charita v běhu věků*. České Budějovice: Jih, 2010. ISBN 978-80-86266-39-8.

ŠRAJER, J. Augustinovo pojetí manželství. *Teologické studie*, 2005, č. 2.

ŠRAJER, J. Nové pojetí manželství. *Teologické texty*, 2003, č. 1.

ŠRAJER, J. Plodnost v kontextu starozákonního manželství. *Teologické texty*, 2001, č. 5.

ŠRAJER, J. Význam plodnosti v manželství Nového zákona. *Studia Theologica*, 2002, č. 3.

ZEMAN, J. Nové prvky psychologického obrazu manželství a jejich dopad do společenské praxe. In ŠRAJER, J. MUSIL, L. a kol. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice, Brno: Albert, 2008. ISBN 978-80-7326-145-0.

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Život z víry. překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé. České Budějovice: TFJU, 1998. ISBN 80-86074-02-1.

Elektronické zdroje

AUER, A. *K etické diskusi o sexualitě a manželství* [online] [cit. 2012-04-26]. Dostupné na WWW: < <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2001-5/K-eticke-diskusi-o-sexualite-a-manzelstvi.html>.

Český sirotek o.s.[online] [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskysirotek.cz/m-t.htm>.

BUBLEOVÁ, V. a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči* [online] [cit. 2012-07-11]. Dostupné na WWW: <http://www.nahradnirodina.cz/informace_o_nahradni_rodinne_peci_ke_stazeni.html.

Centrum náhradní rodinné péče. *Nejčastější dotazy* [online] [cit. 2012-12-17]. Dostupné na WWW: <http://www.cnrp.cz/nejcastejsi-dotazy-1>.

Fond ohrožených dětí, *Pěstounská péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm.

Jihočeský kraj, *Hlavní formy náhradní rodinné péče* [online] [cit. 2012-11-12]. Dostupné na WWW: http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=369&par%5Blang%5D=CS.

Jihočeský kraj, *Zprostředkování náhradní rodinné péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=371&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=371&par[lang]=CS).

MACELA, M. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu* [online] [cit. 2013-14-03]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf.

MÁLIKOVÁ, J. HOLÁ, B. *Pěstouni mají právo na služby. Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči* [online] [cit. 2012-30-11]. Dostupné na WWW: <http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-04-15/pestounimajipravonasluzby.pdf>.

MATĚJČEK, Z. *Co vedlo k obnovení pěstounské péče u nás* [online] [cit. 2012-07-10]. Dostupné na WWW: < <http://www.rodina.cz/clanek1477.htm>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Dávky pěstounské péče* [online] [cit. 2013-03-10]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Dohody o výkonu pěstounské péče* [online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/14503>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, *MPSV: Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-08-29]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/13077>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Reforma systému péče o ohrožené děti a novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-12-07]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/search.php>.

Nadační fond J&T. *Připomínky Nadačního fondu J&T k návrhu novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* [online] [cit. 2012-11-23]. Dostupné na WWW: <http://www.nadacnifondjt.cz/43039.html>.

Náhradní rodina, *Pěstounská péče* [online] [cit. 2012-11-12]. Dostupné na WWW: http://nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI.html.

Rozum a cit, *Současné formy péče o opuštěné děti* [online] [cit. 2012-12-13]. Dostupné na WWW: <http://www.rozumacit.cz/nrp.html>.

VALOUŠKOVÁ, J. *Pěstounská péče* [online] [cit. 2013-01-02]. Dostupné na WWW: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/pestounska-pece.html&comment=27&oponent=29>.

Zákonné předpisy

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů [online]
[cit. 2012-11-29]. Dostupné na WWW:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf>.

Zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
[online] [cit. 2013-01-22]. Dostupné na WWW:
<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=401&r=2012>.

Abstrakt

BARTOŠOVÁ, L., *Etická přijatelnost pěstounské péče z pohledu křesťanské etiky*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické a sociální etiky. Vedoucí práce J. Šrajer.

Klíčové pojmy: pěstounská péče, manželství, rodina, dítě, náhradní rodinná péče, pomoc bližnímu, křesťanská etika

Práce se zabývá problematikou pěstounské péče z pohledu křesťanské etiky. Představuje pojetí manželství a rodiny v Bibli, v křesťanské tradici a v současnosti. Věnuje se koncepci pěstounské péče, v jejím historickém vývoji až po její současnou podobu, danou platnou legislativou v České republice. Dotýká se etických otázek spojených s náhradní rodinnou péčí. Prezentuje základní křesťanské principy, na jejichž základě se ukazuje pěstounská péče být opodstatněnou, což nevylučuje diskuzi o její konkrétní podobě a formě.

Abstract

Ethical acceptability of foster care from the perspective of Christian ethics.

Keywords: foster care, marriage, family, child, substitute family care, help the needy, Christian ethics

This thesis is concerned by the problems of foster care from the view of Christian ethics. It presents interpretation of marriage and family in the Bible, in Christian tradition and at present. It deals with the conception of foster care from history to contemporary form and its valid laws of the Czech Republic. It touches on ethical issues related to foster care. It shows the basic Christian principles, which justify the foster care, however the discussion about its specific shape and form is possible.